

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Stella Victoria Ojala

**SPORTLASEGA KOHUSTUSLIKE VAHEKOHTU KOKKULEPETE SÕLMIMISE
LUBATAVUS SPORDIÕIGUSES**

Magistritöö

Juhendaja
mag. iur. Gea Lepik
Kaasjuhendaja
LL.M. Maria Teder

Tartu
2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. SPORTLANE KUI VAHEKOHTU KOKKULEPPE TEINE POOL.....	8
1.1. Sporditegevuse ülesehitus ning spordi kaubanduslik olemus.....	8
1.2. Sportlane kui töötaja	10
1.3. Sportlane kui tarbija või majandus- ja kutsetegevuses tegutsev isik	12
1.3.1. Tarbija mõiste sisustamine majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse abil.....	12
1.3.2. Tarbija mõiste sisustamine võlaõigusseaduse alusel.....	14
1.3.2.1. Iseseisvus kui üks ettevõtjaks olemise tunnuseid.....	14
1.3.2.2. Ettevõtja kui Euroopa Liidu õiguse autonoomne mõiste.....	16
2. SPORTLASEGA VAHEKOHTU KOKKULEPPE SÕLMIMISE REEGLID.....	22
2.1. Tarbijast sportlasega vahekohtu kokkuleppe sõlmimine	22
2.2. Majandus-kutsetegevusega tegeleva sportlasega vahekohtu kokkuleppe sõlmimise erisused	23
2.2.1. Praktikas vahekohtu kokkulepete sõlmimine ettevõtjatest sportlastega	23
2.2.2. Sportlane kui vahekohtu kokkuleppe nõrgem pool.....	28
2.2.2.1. Sportlase võimalus mõjutada temaga sõlmitava lepingu tingimusi.....	28
2.2.2.2. Kohustuslik vahekohtu kokkulepe kui tühine tüüptingimus	32
2.2.3. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavus	37
2.2.3.1. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavus inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vaatest	37
2.2.3.2. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavus Eesti õiguses.....	45
KOKKUVÕTE	49
VALIDITY OF COMPULSORY ARBITRATION AGREEMENTS WITH AN ATHLETE IN SPORTS LAW Summary	53
KASUTATUD LÜHENDID	57
KASUTATUD MATERJALID.....	58
Kasutatud kirjandus	58
Kasutatud õigusaktid.....	60
Kasutatud kohtupraktika	61

Muud allikad 64

SISSEJUHATUS

Spordiõiguses on levinud praktika, mille kohaselt sõlmitakse võistlusel osalemiseks sportlase ja spordivõistluse korraldaja vahel mh vahekohtu kokkuleppe juhuks, kui poolte vahel peaks tõusetuma vaidlus. Samuti sõlmitakse vahekohtu kokkuleppeid mõnda spordiühendusse kuuluvasse spordiklubisse treenima asumise korral. Tihti on tegemist viiteliste kokkulepetega.

Vahekohus, milles tihtipeale kokku lepitakse, on Lausanne'is asuv spordivahekohus ingliskeelse nimega *Court of Arbitration for Sport*¹ (edaspidi CAS). Seejuures on kehtiva vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks vajalik, et pooled annaksid nõusoleku, mis on vabatahtlik. Tegemist on vahekohtumenetluse ühe olulisima põhimõttega, millest sõltub, kas vaidlust lahendaval vahekohtul on jurisdiktsioon.² Kuivõrd CAS asub Šveitsis, siis kohaldub vahekohtumenetlusele Šveitsi menetlusõigus ehk *lex arbitri*,³ mis tähendab, et menetlusele kohaldub Šveitsi rahvusvahelise eraõiguse seadustik⁴ (inglise keeles *Federal Act on Private International Law*, edaspidi PILA) ning CAS-i otsuseid saab edasi kaevata eelkõige Šveitsi Föderaalkohtusse. Vaidluse sisule kohaldatakse kas spordiorganisatsiooni ja sportlase vahel kokku lepitud õigust või selle puudumisel spordiorganisatsiooni, kes sportlase suhtes otsuse on teinud, riigi õigust.⁵

Viimase aja üks olulisemaid lahendeid spordiõiguses on tehtud seoses Saksa kiiruisutaja Claudia Pechsteini dopinguskandaaliga.⁶ Vaidlus sai alguse 2009. aasta Rahvusvahelise Uisuliidu (inglise keeles *the International Skating Union*, edaspidi ISU) korraldatud kiiruisutamisevõistlusest Norras, kus päev enne võistluse algust kogus ISU Pechsteinilt

¹ CAS-i kohta käiv veebileht: <https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html> (29.04.2024).

² Schreuer, C. Consent to Arbitration through Legislation. – International Law and Litigation. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG. 3. juuni 2019, lk 447. Deepak, G. Compulsory consent in Sports Arbitration: Essential or Auxiliary. – The National University of Advanced Legal Studies. Kluwer Arbitration Blog 2016, lk 1.

³ Haas, U. Applicable law in football-related disputes – The relationship between the CAS Code, the FIFA Statutes and the agreement of the parties on the application of national law. CAS Bulletin 2015/2, lk 8. *Lex arbitri* tähendab vahekohtumenetlusele kohalduvat õigust.

⁴ PILA artikkel 176 (1). Inglise keeles: „*The provisions of this Chapter shall apply to arbitrations with their seat in Switzerland if at least one of the parties to the arbitration agreement, at the time of its conclusion, did not have its domicile, habitual residence or seat in Switzerland.*“ PILA ingliskeelne tõlge: <https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2021/05/20210129-Chapter-12-PILA-Translation-English.pdf> (25.03.2024). Samuti spordivahekohtu koodeksi punkt R28. Arvutivõrgus: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023_EN.pdf (25.03.2024).

⁵ Reilly, L. Introduction to the Court of Arbitration for Sport (CAS) & the Role of National Courts in International Sports Disputes, An Symposium. – Journal of Dispute Resolution Vol 2012, Issue 1, Article 5, lk 68. Vt ka spordivahekohtu koodeksi punktid R45 ja R46. Vt ka Haas, U., lk 7–17.

⁶ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*.

vereproovi dopingukontrolli tarbeks. Kontrolli tulemused näitasid, et Pechsteini veres leidis keelatud aineid. Pechstein ja ISU olid sõlminud vahekohtu kokkuleppe CAS-i kasuks ning viimane leidis, et Pechstein oli dopingureegleid rikkunud. Samuti kohaldas CAS sportlasele võistluskeelu kaheks aastaks. Selles vaidluses kerkis üheks keskseks küsimuseks see, kas Pechstein andis ISU-ga vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel üldse kehtiva nõusoleku ning kas CAS-il oli õigus antud vaidlust lahendada. Nimelt vaidlustas Pechstein otsuse Saksa kohtutes ning hiljem ka Euroopa Inimõiguste Kohtus. Kõigis kohtuastmetes vaieldi mh selle üle, kas Pechstein, kellele anti võimalus spordivõistlusel osaleda vaid tingimusel, et ta nõustub ISU-ga vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega, andis sellise kokkuleppe sõlmimiseks nõusoleku vabatahtlikult. Kui ta seda ei teinud, oli tegemist nn kohustusliku vahekohtu kokkuleppega.⁷

Kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine on levinud ka siis, kui sportlane soovib sõlmida spordiklubiga töölepingut. Lisaks nn Pechsteini kaasusele puudutab kohustuslike vahekohtu kokkulepete temaatikat ka jalgpallur Adrian Mutuga seonduv. Nimelt Mutu oli sõlminud Chelsea jalgpalliklubiga vahekohtu kokkuleppe ning oli vaieldav, kas temaga oli sõlmitud kohustuslik vahekohtu kokkulepe. Mutu oli seisukohal, et vahekohtu kokkuleppega nõustumata ei olnud tal võimalik klubiga töölepingut sõlmida ning jalgpalliga tiptasemel tegeleda.⁸

Kuigi Mutu ja Pechsteini kaasustes oli tegemist tippportlasega, võivad vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel nõusoleku andmise reeglid ning kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimise lubatavus olla erinevad sõltuvalt sellest, kas sportlase tegevuse puhul on tegemist majandus- ja kutsetegevusega või mitte. Siinkohal on analüüsi tõukeks Tallinna Ringkonnakohtu otsus,⁹ milles kohus leidis, et mõned sportlased on tarbijad võlaõigusseaduse¹⁰ (edaspidi VÕS) § 1 lg 5 mõttes ning seetõttu kohaldub tarbijatest sportlastega vahekohtu kokkulepete sõlmimisel tsiviilkohtumenetluse seadustiku¹¹ (edaspidi TsMS) § 718¹ lg 1, milles sisalduvad täiendavad piirangud tarbijatega vahekohtu kokkulepete sõlmimiseks.¹²

⁷ CAS-i 25.11.2009 otsus *Claudia Pechstein and Deutsche Eisschnellauf Gemeinschaft E.V. v. International Skating Union (ISU)* nr 2009/A/1912-1913. Arvutivõrgus: <https://www.isu.org/inside-isu/legal/disciplinary-decisions/2198-arbitral-award-cas/file> (17.03.2024). BGH, Urteil vom 07.06.2016 – KZR 6/15. EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*. Inglise keeles kutsutakse kohustuslikke vahekohtu kokkuleppeid kui *compulsory, forced* või *mandatory arbitration clauses*. Autor märgib, et kohustuslike vahekohtu kokkulepete all ei mõelda mitte põhimõtet, et vahekohtu kokkulepe on selle sõlminud pooltele kohustuslik, vaid nende all mõeldakse selliseid vahekohtu kokkuleppeid, mille peavad sportlased sõlmima selleks, et üldse spordiga või võistlemisega tegeleda.

⁸ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 81.

⁹ TlnRnKo 2-20-12037.

¹⁰ Võlaõigusseadus. – RT I, 06.07.2023, 116.

¹¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 22.03.2024, 7.

¹² TlnRnKo 2-20-12037, p 13.

Magistritöö peamine eesmärk on välja selgitada, kas sportlastega kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine on lubatav, seda nii rahvusvahelise kui ka Eesti õiguse vaatest. Selleks on töö autori kõrvaleesmärk välja selgitada, millal tuleks sportlast käsitada tarbijana ning millal majandus- ja kutsetegevuses tegutseva isikuna, kuna sellest sõltuvad vahekohtu kokkulepetele kohalduvad reeglid. Sportlase tarbijaks liigitamisel tuleb omakorda uurida, millal vastab sporditegevus majandus- või kutsetegevuse tunnustele VÕS § 1 lg 5 mõttes. Kuivõrd Tallinna Ringkonnakohus sisustas VÕS § 1 lg 5 tarbija mõistet sportlaste puhul majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse¹³ (edaspidi MSÜS) kaudu,¹⁴ siis on praeguse töö autoril sportlase tarbijaks liigitamiseks oluline uurida, kas sellisel viisil VÕS § 1 lg 5 sisustamine peaks olema lubatud.

Varasemalt on spordivahekohtuga seonduvat Eestis mõningal määral uuritud. Ühes magistritöös analüüsiti spordivahekohtu otsuse tühistamise ning täitmisest keeldumisega seonduvat.¹⁵ Kuigi selles töös puudutati põgusalt ka Pechsteini kaasuse raames tõusetunud kohustusliku vahekohtu kokkuleppe temaatikat, ei olnud mainitud töös autori fookus kohustuslike vahekohtu kokkulepete kui selliste põhjalikumal analüüsimisel. Käesolev töö analüüsib aga kohustuslike vahekohtu kokkulepete kui selliste lubatavust. Teises magistritöös on analüüsitud osaliselt ka vahekohtu kokkulepete sõlmimist spordiõiguses, võttes eeskujuks sama eelmainitud ringkonnakohtu lahendi.¹⁶ Siinse töö eesmärk ei ole aga süveneda vahekohtu kokkuleppe sõlmimise kõikidesse eeldustesse ning sellesse, mis regulatsioon spordivõistluste korraldamisele kohaldub, vaid lahata käsitlust, mille järgi sportlane on tarbija, mida teistes töödes niivõrd kahtluse alla pole seatud. Samuti oli teise töö oluline eesmärk teha kindlaks, mis regulatsioon spordivõistluste korraldamisele kohaldub,¹⁷ mida siinne töö ei käsitle. See pole praeguse töö uurimisalas.

Töö eesmärkide saavutamiseks analüüsib autor esmalt seda, milline on sportlase seisund üldiselt – nimelt, kas tegemist on iseseisva majandus- ja kutsetegevuses tegutseva isikuga või liigituvad sportlased tarbija mõiste alla. Siinkohal tutvustatakse sporditegevuse sotsiaalseid ja majanduslikke aspekte. Töö autor uurib, millised on eeldused isiku tarbijaks või majandus- ja kutsetegevuses tegutsevaks liigitamiseks. Sportlase tarbijaseisundi hindamine on oluline

¹³ Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.04.2021, 5.

¹⁴ TlnRnKo 2-20-12037, p 13.

¹⁵ Tšernjak, P. Rahvusvahelise spordivahekohtu otsuse tühistamine ja täitmisest keeldumine avaliku korra erandile tuginedes. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2021.

¹⁶ Tennokese, A. L. Spordivõistlustel osalemisega seotud vaidluste lahendamine tsiviilkohtumenetluse korras. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2023.

¹⁷ *Ibid.*, lk 6.

seetõttu, et järgmine peatükk käsitleb suuremas osas nende sportlastega vahekohtu kokkulepete sõlmimist, kes ei ole tarbijad. Lisaks on kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine praktikas levinum nn tippsportlastega, keda tõenäoliselt tarbijaks liigitada ei saa. Muuhulgas analüüsitakse esimeses peatükis, kas tarbija mõiste sisustamisel MSÜS-is sätestatu eeskujuks võtmine on õiguslikult korrektne või tuleks seda mõistet sisustada MSÜS-ist eraldiseisvana.

Teises peatükis analüüsib töö autor kitsamalt sportlastega kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimisega seonduvaid probleeme. Selle eelduseks on esimeses peatükis käsitletu, milliste sportlastega üldse saab enne võistlemist vahekohtu kokkuleppeid sõlmida ning millistega mitte. Selleks käsitleb autor esmalt, kuidas kohustuslike vahekohtu kokkuleppeid praktikas sõlmitakse ning kuidas neid on erinevates reeglistikes sätestatud. Seejärel keskendub autor olulises osas sellele, mis positsioonis sportlane selliste vahekohtu kokkulepete sõlmimisel tegelikult on – kui tegemist pole tarbijast sportlasega, siis võiks eeldada, et selline sportlane on tugevamas seisundis kui oleks tarbijast sportlane, ning ta ei vaja ka sellist kaitset nagu tarbijad. Viimaks proovib autor saada lõplikku vastust sellele, kas ja millistel tingimustel saab kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavust jaatada, seda nii rahvusvahelise õiguse ja inimõiguste kui ka Eesti põhiseaduse¹⁸ (edaspidi PS) vaatest. Töö käigus analüüsitakse samuti kohustuslike vahekohtu klauslite käsitlemist tüüpitingimustena Eesti õiguses.

Autor analüüsib töö kirjutamisel ühelt poolt õiguskirjanduses väljatoodut, kuid teisalt ka kohtupraktikas väljakujunenud praktikat, kuivõrd õiguskirjandus on suuresti ajendatud just päriselu kaasustest ning juhtumitest. Käesoleval töö on ka oluline rahvusvaheline puutumus. Seetõttu läheneb autor analüüsis töö teemale nii rahvusvahelise kui ka Eesti õiguse vaatest. Lisaks Eesti kohtute praktikale uurib autor kohtupraktika analüüsimisel nii Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Šveitsi Föderaalkohtu kui ka CAS-i enda praktikat. Mis puutub sportlaste õiguslikku seisundisse, siis vaatleb autor ka asjakohaseid Eesti seaduste eelnõusid ning mõistete definitsioonide kujunemist, seda eeskätt tarbija ja kaupleja mõistete analüüsimisel. Samuti on analüüsis olulisel kohal Euroopa Liidu seadusloome alusdokumendid tarbija mõiste sisu ning kujunemise kohta. Seega kasutab autor ühelt poolt ajaloolist, kvalitatiivset ning võrdlevat uurimismeetodit.

Märksõnad: spordiõigus, sportlased, vahekohtumenetlus, tarbijad

¹⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.

1. SPORTLANE KUI VAHEKOHTU KOKKULEPPE TEINE POOL

1.1. Sporditegevuse ülesehitus ning spordi kaubanduslik olemus

Esmalt on vajalik adresseerida seda, mis n-ö liiki on sportlasi olemas ning kas spordi kui sellisega tegelemisel on olenevalt olukorrast erinev olemus. See on oluline seetõttu, et spordi tegemisel pole vaid ühte eesmärki (näiteks tervise edendamine) ning sportlase liigist ning tegevuse eesmärgist võib edasises analüüsis sõltuda tema liigitamine vastavalt tarbijaks või ettevõtjaks.

Euroopa spordimudeli (*European Sport Model*)¹⁹ kohaselt on sporti kujutatud kui püramiidi. Selle tipus on Rahvusvaheline Olümpiakomitee, seejärel rahvusvahelised spordiföderatsioonid, siis riiklikud spordiühendused, lõpuks klubid ning sportlased. Viimasel astmel on amatööritaseme klubid ning sportlased.²⁰ Viimaste eesmärk on arendada noori sportlasi, kõrgemate astmete ühendustel ning sportlastel on lisaks muule tegevuse sihiks maksimeerida kasumi saamist.²¹

Sporditegevuse üldist olemust ning eesmärki saab avada ühelt poolt vaba aja veetmise ning teisalt majanduslikust vaatest. Euroopa Liidus on spordi tegemisel ühelt poolt sotsiaalne ja kultuurne tähtsus, kuivõrd see toob inimesi kokku.²² Seda on Euroopa Kohus kinnitanud Bosmani otsuses, märkides, et sporditegevusel on “suur ühiskondlik tähtsus ühenduses”.²³ Teisalt on spordil kui valdkonnal järjest enam kaubanduslikku väärtust, seda just professionaalsel spordil ning eriti jalgpallis.²⁴ Seega võib sport olla puhtalt vaba aja tegevus,

¹⁹ Euroopa spordimudel on viis, kuidas Euroopa Liidus sport valdkonnana on korraldatud. Sellel pole küll ühtset määratlust, kuid seda mudelit iseloomustavad eelmainitud püramiidstruktuurile näiteks ka kõrgemale tasemele tõusmise ja madalamale tasemele langemise avatud süsteem ning solidaarsus. Vt 13. detsembri 2021. aasta Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate resolutsioon Euroopa spordimudeli põhielementide kohta. – ELT C 501, lk 1–7.

²⁰ Andreff, W., Dutoya, J., Montel, J. A European model of sports financing: under threat? – *Revue Juridique et Economique du Sport* 2009/4, lk 75–85. Arvutivõrgus: <https://www.playthegame.org/news/a-european-model-of-sports-financing-under-threat/> (14.01.2024). Sporditegevuse ning sportlaste liigitamise ning spordi kui valdkonna eri aspektide kohta vt ka: Cattaneo, A. *The Application of EU Competition Law to Sport*. Doktoritöö. Juhendaja Richard Parrish. Edge Hill University 2017, lk-d 63–103.

²¹ Pijetlovic, K. *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*. – ASSER International Sports Law Series. Haag, Holland – T.M.C. Asser Press 2015.

²² Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts – Declarations adopted by the Conference – Declaration on sport. ELT C 340, 10/11/1997.

²³ EKo C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL versus Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA versus Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) versus Jean-Marc Bosman*, ECLI:EU:C:1995:463, p 106.

²⁴ Kienapfel, P., Stein, A. The application of Articles 81 and 82 EC in the sport sector. – Competition Directorate-General of the European Commission. Competition Policy Newsletter 2007, No 3, lk 6. Kusjuures ainult olukorras,

kuid samas ka kaubanduslik ning tulu teenimise võimalus. Õiguskirjanduses on välja toodud, et tunnus, mis eristab puhtalt spordi sotsiaalset, puhkuse ja vaba aja külge spordi kaubanduslikust poolest, on võistlused.²⁵ Siinkohal jääb lahtiseks, kas jutt on spordivõistluste korraldajatest ja spordiklubidest kui kaubandusliku olemusega üksustest või on selles arvestatud ka sportlaste endi tegevust eraldivõetuna (s.o professionaalset treenimist ning võistlustel osalemist). Nimelt, kas ka sportlaste puhul on võistlustel osalemine abivahendiks määramaks seda, kas isiku sporditegevus on lihtsalt ajaviide või kaubandusliku iseloomuga. Vastus sellele võiks olla pigem jaatav, kuivõrd n-õ ainult enda lõbuks või tervise heaks treenivad isikud tihtipeale ei võistle või ei tee seda majanduslikul eesmärgil. Kui aga tegemist on juba võistleva sportlasega, siis tõenäoliselt on tal lisaks tippu jõudmisele ka eesmärk teenida spordi ning võistlemisega tulu, v.a. kui tegemist on harrastussportlasega.

Spordi olemust on hiljuti adresseeritud Eestis ning see on saanud mõnevõrra rohkem tähelepanu. Nii on Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kohtunõunik hiljuti spordi kahesugust olemust kommenteerinud: „Sport on ühest küljest meelelahutus, vaba aja veetmise vorm ja eneseteostusvõimalus. Teisalt on see muuhulgas sportlaste, treenerite, telekanalite, spordivõistluste korraldajate, ennustusportaalide, spordiorganisatsioonide jms isikute jaoks elukutse või majandustegevus, mille eesmärgiks on kokkuvõttes raha teenimine.“²⁶

Eelnevast saab välja lugeda, et suures pildis saab sporditegevuse jagada kahte kategooriasse:

- a) vaba aja veetmisele suunatud sport, sh tervisesport; ja
- b) tulu teenimisele suunatud sport.

Sellest tulenevalt lähtub ka käesoleva töö autor sportlaste liigitamisel üldiselt sellest, mis on sporditegevuse eesmärk – lihtsalt sport kui hobi või tulu või sissetuleku teenimine. Sellise liigituse järgi on üsna selge ja arusaadav, et neist ühte gruppi kuuluvaid sportlasi saab tarbijaks liigitada ning teisi mitte. Eesti õiguskirjanduses on samas mainitud, et spordi tegemine toimub erahuvides,²⁷ täpsustamata, kas ja kuidas see eri sportlaste puhul erineb. Arvestades, et erahuvid

kus sporditegevus on kaubanduslik tegevus, kohaldub sellele Euroopa Liidu õigus. EKo C-36/74, *B.N.O. Walrave, L.J.N. Koch versus Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie ja Federación Española Ciclismo*, ECLI:EU:C:1974:140. Vt Siekmann, R. The Specificity of Sport: Sporting Exceptions in EU Law. – Zbornik Radova Pravnog Fakulteta u Splitu 2012/49, No 4, lk 699.

²⁵ Shilbury, D. Competition: The Heart and Soul of Sport Management. – Journal of Sport Management 2012/2, lk 2.

²⁶ Peeter Tarvis: kas Riigikohus ulatas sportlastele abikäe? Riigikohus. Arvutivõrgus: <https://www.riigikohus.ee/et/kas-riigikohus-ulatas-sportlastele-abikae> (27.04.2024).

²⁷ Kull, I., VÕSK § 1/4.6, lk 9. – Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2016 (edaspidi VÕSK).

vastanduvad iseseisvale ettevõtlusele ning teise isiku heaks töötamise raames tehtavatele tehingutele,²⁸ on ilmselt peetud silmas ainult hobisporti.

Samas on sportlasi, kes spordi tegemisega veel aktiivselt tulu ei teeni või moodustab see nende tegevuses väikese osa, kuid kes treenivad korrapäraselt ning panustavad sellesse tegevusse palju aega eesmärgiga jõuda kunagi professionaalide hulka ja teha võistlemisest enda püsiv sissetuleku allikas. Autori eesmärk on järgnevalt välja selgitada, mis kriteeriumite järgi selliste sportlaste tarbijaks olemist või mitte olemist hinnata – eelkõige, kas võisteldes tulu saamine on kohustuslik eeldus sportlase ettevõtjaks liigitamisel VÕS § 1 lg 6 mõttes. Muude tegevuste puhul võiks selle vastuseks olla üldiselt selge „jah“ (näiteks ei ole internetis riiete müümisel kuigi mõeldav, et sellise tegevuse ettevõtluseks liigitamisel poleks tulu saamise fakt oluline või määrav asjaolu).

1.2. Sportlane kui töötaja

Eesti kohtupraktikas on leitud, et sportlane võib olla töötaja.²⁹ Sportlase töötajaks olemine mõjutab samuti sportlasega vahekohtu kokkulepete sõlmimisele kohalduvaid nõudeid. Samuti võib tekkida küsimus, kuidas sõlmib sportlane spordiorganisatsiooni töötajana vahekohtu kokkuleppe spordivõistluse korraldajaga. Riigikohus on juba 2005. aastal leidnud, et sportlasega võib sõlmida töölepingu sõltuvalt sportlase sõltuvusest tööandjast.³⁰ Samuti sätestab spordiseaduse³¹ (edaspidi SpS) 2020. aastal vastu võetud § 10² lg 1, et spordi andmekogusse kantud spordiorganisatsiooni või spordikooli ja sportlase kui regulaarselt treeniva ja võistleva isiku vahel sportimiseks sõlmitav leping on sõltuvalt pooltevahelise suhte iseloomust tööleping või teenuse osutamiseks sõlmitav muu võlaõiguslik leping, mille eest makstakse sportlasele tasu. Selge on loomulikult see, et sportlane ei ole suhtes spordivõistluse korraldajaga töötaja, ning seda on kinnitanud ka Riigikohus.³² Seega ei mõjuta sportlase töötajaks olemine vahekohtu kokkulepete sõlmimist mitte seetõttu, nagu sportlasel oleks töösuhe võistluse korraldajaga, vaid seetõttu, et vahekohtu kokkulepet sõlmides on sportlane spordiklubi töötaja ning võib tekkida küsimus, kas sellise kokkuleppe allkirjastab sportlane klubi või enda nimel.

²⁸ *Ibid*; RKTko 3-2-1-8-06, p 15.

²⁹ RKTko 3-2-1-39-11.

³⁰ RKTko 3-2-1-3-05, p-d 14–15.

³¹ Spordiseadus. – RT I, 28.02.2020, 3.

³² RKTko 2-20-12037, p 20.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduse³³ (edaspidi TsÜS) § 116 lg 2 järgi eeldatakse, et tehing on tehtud majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku nimel, kui tehingu teeb majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku töötaja ja tehing on seotud sellise majandus- või kutsetegevusega. Kui aga sportlane sõlmib vahekohtu kokkuleppe spordivõistluse korraldajaga, töötades ise samal ajal spordiklubis, tuleks eeldada, et sportlane sõlmis kokkuleppe spordiklubi nimel. Loogiliselt pole mõeldav olukord, et sportlane sõlmib vahekohtu kokkuleppe spordivõistluse korraldajaga tööandja ehk spordiklubi nimel. Seda põhjusel, et vastasel juhul oleks võistlusel osaleja spordiklubi, mitte sportlane ise. See tähendaks seda, et vahekohtu kokkuleppe ning tegelikult kogu spordivõistlusele kohalduv reeglistik ning leping kohalduks ka spordiklubile. Olukorras, kus tekiks vaidlus spordivõistlusel toimunu üle, oleks võistluse korraldaja vastaspooleks mitte sportlane, vaid ainuüksi klubi. See pole aga loogiliselt mõeldav, et töösuhtes sportlase ja spordiklubi vahel on sportlase üheks kohustuseks või ülesandeks osaleda spordivõistlusel spordiklubi nimel ning tekitada õigussuhteid klubi ning võistluse korraldajate vahel. Ka meeskonnana võisteldavatel aladel sõlmitakse vahekohtu kokkuleppeid konkreetse sportlasega või sisaldub vahekohtumenetlust ettenägev klausel spordireeglites, mis kohalduvad võistlusele või vaidlusele. Selle tulemusena on vaidluse pooleks vaid sportlane ise, mitte tema spordiklubi.³⁴

Seetõttu võiks öelda, et individuaalspordialadel treenib sportlane küll klubi juhendamisel ja kontrolli all ning võistlustel osalemine võib olla sportlase üks kohustusi klubi ees, kuid võistlusel osaleb sportlane siiski n-ö üksi ning sõlmib vahekohtu kokkuleppe enda nimel. Sellest tulenevalt ei ole vahekohtu kokkulepete sõlmimise hetkel olemasoleval töösuhtel tähtsust.

³³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.07.2023, 98.

³⁴ Vt näiteks CAS-i 01.02.2018 otsus *Ekaterina Smolentseva v. International Olympic Committee (IOC)* nr 2017/A/5472. Arvutivõrgus: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/5472.pdf> (01.04.2024). Ekaterina Smolentseva oli Venemaa naishoki tiimi kuuluv sportlane, kes osales CAS-i menetluses dopingureeglite rikkumisega seoses. Kuigi tegemist oli tiimi kuuluva sportlasega, oli ta nõustunud vahekohtumenetlusega individuaalselt ning asjaolu, et ta tegeles meeskonnaspordiga, ei mänginud vahekohtu klauslite vaatest mingit rolli. See on ka loogiline, et näiteks dopingureeglite rikkumisel pöördatakse konkreetsete sportlaste vastu ja tuvastatakse vahekohtu kokkuleppe sõlmimine või vahekohtumenetlusele allumise kohustus kindlate sportlaste suhtes. Samuti võib spordivahekohtumenetlus kohalduda ka seetõttu, et sportlase suhtes algse otsuse teinud spordiorganisatsiooni reeglistikus sisaldub viide, et sellise organisatsiooni tehtud otsuse peale kaebamine on võimalik CAS-i. Selliseks näiteks on hea välja tuua CAS-i 14.06.2023 otsus *Edgars Gauračs v. Union des Associations Européennes de Football (UEFA)* nr 2022/A/8651. Arvutivõrgus: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/8651.pdf> (01.04.2024).

1.3. Sportlane kui tarbija või majandus- ja kutsetegevuses tegutsev isik

1.3.1. Tarbija mõiste sisustamine majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse abil

Tallinna Ringkonnakohus on 2021. aasta otsuses nr 2-20-12037 leidnud, et spordivõistlusel osalevad sportlased on tarbijad VÕS § 1 lg 5 tähenduses, kui nende võistlusel osalemine ei toimu majandus- või kutsetegevuse raames MSÜS § 3 lg 1 mõttes.³⁵ VÕS § 1 lg 5 kohaselt on tarbija füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seondu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. MSÜS § 3 lg 1 kohaselt on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga ja püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Seega on kohus leidnud, et tarbija mõistet VÕS § 1 lg 5 mõttes tuleb sisustada mainitud MSÜS-i valguses. Kui isiku tegevus ei vasta MSÜS-i kirjeldusele, on selle käsitluse järgi automaatselt tegemist tarbijaga.

Kuigi on tõsi, et VÕS § 1 lg 5 ega lg 6 ise ei reguleeri selgemalt, kes on majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik, on autori hinnangul kaheldav, kas VÕS-i tarbija mõistet saab sisustada teise seaduse, s.o MSÜS-i kaudu. Nimelt on MSÜS § 3 lg-s 1 sisalduva majandustegevuse mõiste määratlemise eesmärk piiritleda selle seaduse esemeline reguleerimisala ning majandustegevuse mõiste annab vastuse vaid küsimusele, kas isiku tegevusele kohaldub MSÜS.³⁶ Sellest aga ei saa järeldada, et MSÜS-i majandustegevuse määratlus on automaatselt võrreldav VÕS-i tarbija ja ettevõtja definitsioonides toodud majandus- või kutsetegevusega ehk need mõisted oleksid samasisulised. Samuti tekib sellise käsitluse, et VÕS-i tarbija mõiste on sisustatav MSÜS-i kaudu, puhul küsimus, et kuidas suhestuvad omavahel MSÜS § 5 lg-s 1 ja VÕS § 1 lg-s 6 sisalduv ettevõtja mõiste. VÕS § 1 lg 6 järgi on ettevõtja isik, sealhulgas avalik-õiguslik juriidiline isik, kes teeb tehingu, mis seondu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. Samal ajal MSÜS § 5 lg 1 järgi on ettevõtja majandustegevust alustav või seda teostav füüsiline või juriidiline isik. Kui tarbija mõiste on sisustatav MSÜS-i kaudu, poleks VÕS-is ettevõtja mõiste säilitamisel enam erilist tähendust ega eesmärki, kui võtta eelduseks, et nii VÕS-i kui ka MSÜS-i ettevõtja terminid on mõlemas seaduses sama sisuga. Samuti peaks VÕS-is sätestatud ettevõtja mõiste vastanduma tarbija mõistele, mida VÕS § 1 lg 6 selgelt teebki. Seejuures tekib küsimus, miks oleks vaja

³⁵ TlnRnKo 2-20-12037, p 13.

³⁶ Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse eelnõu 803 SE seletuskiri, lk-d 12 ja 18. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ea272fce-517d-efd0-0274-b1b8247c5de5/Majandustegevuse%20seadustiku%20%C3%BCldosa%20seadus> (06.01.2024).

nende mõistete määratlemisel kasutada MSÜS-is toodud definitsioone, kui need on lisatud vaid MSÜS-i esemelise (ja sisulise³⁷) kohaldamisala määramiseks.

Arvestada tuleks sellega, mis õigusharu seadus MSÜS on. MSÜS-i seletuskirja kohaselt on see seadustik majandushaldusõiguse üldosa. Kuigi majandushaldusõiguse mõiste definitsioonis pole Eesti ega rahvusvahelisel tasandil selgelt kokku lepitud, võib seletuskirja kohaselt Saksa õiguskirjandusest ning Saksa ja Austria õigusnormidest tulenevalt kõige laiemalt mõista majandushaldusõiguse all kui „majandustegevust puudutavate avaliku õiguse normide kogumit“. Seejuures kitsamas tähenduses on majandushaldusõigus seotud isikute ettevõtlusvabadusega ning sellega, kuidas seda piirata.³⁸ Kitsa majandushaldusõiguse nimetuseks on ka majandustegevuse õigus,³⁹ mis, nagu näha, väljendubki MSÜS-i enda nimes. Samuti iseloomustab majandushaldusõigust eesmärk tagada ohutõrje.⁴⁰ Eelnevast saab järeldada, et MSÜS reguleerib vaid avaliku võimu poolt ettevõtlusvabaduse piiramisega seotud teemasid, kus vastanduvateks poolteks on lihtsustatult öeldes ettevõtja *versus* riik.

Lisaks majandushaldusõiguse mõiste laiale ning kitsale käsitlusele saab rääkida majandushaldusõiguse üld- ning eriosast, seejuures eriosa reguleerib majandustegevuse eri sektoreid ning üldosaks ongi kõne all olev MSÜS. Majandushaldusõiguse kõrval eksisteerivad näiteks ka majanduskaristusõigus ning majanduseraõigus.⁴¹ Seletuskirja kohaselt kuuluvad majanduseraõiguse reguleerimisalasse turuosaliste omavahelised suhted. Sellesse õigusharusse kuuluvad seadused on näiteks äriseadustik, võlaõigusseadus ja tsiviilseadustiku üldosa seadus.⁴² Kuivõrd VÕS § 1 lg-d 5 ja 6 kuuluvad majanduseraõiguse ning MSÜS § 3 lg 1 aga majandushaldusõiguse valdkonda, tekib küsimus, kas majanduseraõiguses kasutatavaid mõisteid saab sisustada majandushaldusõiguses kasutatavate definitsioonide kaudu. Nagu eelnevalt selgus, on nende kahe seaduse reguleerimisalal erinevat tüüpi suhted, mistõttu ei ole töö autori hinnangul iseenesest mõistetav, et haldusõigusliku valdkonna mõistet saab automaatselt üle kanda eraõigusesse. Tuleb märkida, et ka seadusandja enda hinnangul pole kuigi selge, mil määral kattuvad ja suhestuvad omavahel majandushaldusõigus, majanduseraõigus ning majanduskaristusõigus.⁴³ Seetõttu polegi võib-olla välistatud, et majandushaldusõiguses loodud majandustegevuse mõiste on kasutatav VÕS-i sisustamisel.

³⁷ *Ibid.*, lk 19.

³⁸ *Ibid.*, lk-d 2 ja 6.

³⁹ *Ibid.*, lk 6–7.

⁴⁰ *Ibid.*, lk 7.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*

Kuigi teises kontekstis, on VÕS-i seletuskirjas selgitatud, et VÕS-i ettevõtja termini sisustamisel ei saa lähtuda äriseadustiku⁴⁴ definitsioonist. Täpsemalt on seletuskirjas öeldud: „Oluline on rõhutada, et kuna ettevõtja definitsioonis viidatakse kõnesolevale seadusele ehk võlaõigusseadusele, ei saa ettevõtja termini sisustamisel lähtuda ainult äriseadustikus sätestatud ettevõtja terminist.“⁴⁵ Töö autori hinnangul peaks kehtima sama põhimõte ka teiste seaduste korral. Nii ei saa VÕS § 1 lg-s 6 sätestatud ettevõtja definitsiooni puhul lähtuda MSÜS-ist, kuivõrd ettevõtja definitsioonis viidatakse VÕS-ile. Tegelikult viitab VÕS-ile kui „käesolevale seadusele“ ka VÕS § 1 lg 5 tarbija definitsioon, mistõttu oleks autori hinnangul ebakorrektna tarbija mõiste sisustamisel kaudselt lähtuda MSÜS-i ettevõtja definitsioonist. Kui seadusandja soov oleks olnud vastupidine, oleks tõenäoliselt seda mingil moel kajastatud või adresseeritud – VÕS § 1 lg-d 5 ja 6 võeti praegusel kujul vastu 12.12.2013,⁴⁶ MSÜS ning selle § 3 pea kolm aastat varem.⁴⁷

Töö autori hinnangul tuleks VÕS-is sätestatud tarbija ning ettevõtja mõisteid sisustada eraldiseisvalt MSÜS-ist ning vastavalt sellele, kust need mõisted pärinevad, nimelt Euroopa Liidu õigusest (selle kohta täpsemalt peatükis 1.3.2.2). Seda eriti arvestades fakti, et MSÜS ning VÕS on erinevate õigusharude seadused.

1.3.2. Tarbija mõiste sisustamine võlaõigusseaduse alusel

1.3.2.1. Iseseisvus kui üks ettevõtjaks olemise tunnuseid

Kui asuda seisukohale, et VÕS § 1 lg 5 tähenduses majandus- või kutsetegevuse sisustamisel ei saa lähtuda MSÜS-is toodud majandustegevuse definitsioonist, tekib küsimus, kuidas täpsemalt tarbija mõistet sisustada. Nimelt, mis hetkest saab sportlasest ettevõtja ning millal ta on tarbija.

Tarbijaks olemise hindamise esimene aspekt on isiku iseseisvus, mis tuleneb selgelt VÕS § 1 lg-test 5 ja 6. Vaieldav on, kas sportlane on oma tegevuses iseseisev, kuivõrd sportlased treenivad ning tegutsevad spordiorganisatsioonide kaudu.⁴⁸ Samuti tuleb arvestada

⁴⁴ Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

⁴⁵ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seaduse 505 SE seletuskiri, lk 4. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db> (29.03.2024).

⁴⁶ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seadus. – RT I, 31.12.2013, 1.

⁴⁷ Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus. – RT I, 25.03.2011, 1.

⁴⁸ Ka lahendis TlnRnKo 2-20-12037 oli tegemist sportlastega, kes kuulusid spordiklubisse, täpsemalt MTÜ-sse Motospordiklubi Nord, vt p 1.2.

asjaolu, et sportlane, kellega on sõlmitud tööleping, kohustub järgima ka muid lepinguga võetud kohustusi, mis tema iseseisvust piiravad. Nimelt tuleb ka sportlase ning klubi vahel sõlmitud lepingu hindamisel arvestada sportlase allutatust oma tööandjale ehk nendevahelist sõltuvussuhet.⁴⁹ Näiteks on Tallinna Ringkonnakohus asjas nr 3-16-389 välja toonud, et sõltuvus tööandjast on sportlasel näiteks siis, kui peatreener määrab klubi kaudu kindlaks treeningute aja, treeningtingimused ning selle, millistel võistlustel sportlane osaleb.⁵⁰ Seejuures oli mainitud lahendis tegemist korvpallikooliga, kus sportlaste puhul oli tegemist meeskonnamängijatega. Selliste sportlaste puhul on iseseisvus piiratud, kuna iga sportlane sõltub teistest tiimikaaslastest. Taoliste meeskonnamängude puhul ei ole mõeldav, et sportlased ei treeni ühise ajakava ja plaanita.⁵¹

Samas tuntakse spordiõiguses iseseisva otsustuspädevusega töötaja instituuti, mis on reguleeritud SpS §-s 10⁴ ning mõnevõrra vähendab sportlase allutatust tööandjale ning annab teatud aspektides sportlasele iseseisvuse. SpS § 10⁴ kohaselt on sportlane iseseisva otsustuspädevusega töötaja siis, kui ta on täisealine ning töötamine ei kahjusta tema tervist ja ohutust. Sellise sportlase erisus on see, et ta on vaba oma tööaja korralduse üle otsustama. See omakorda väljendub selles, et SpS § 10⁴ lg-te 2 ja 3 kohaselt võib jätta mõned töölepingu seaduse⁵² (edaspidi TLS) sätted tööaja ning selle arvestamise kohta kohaldamata. Seega on selge, et sportlastel, kellega on sõlmitud SpS § 10⁴ tingimustele vastav tööleping, on ka teatav iseseisvus. Küsitav on, kas sellisel määral iseseisvus on piisav, et pidada sellist sportlast oma iseseisvas majandus- või kutsetegevuses tegutsevaks VÕS § 1 lg 5 mõttes.

Sportlase sõltuvuse astet võib mõjutada see, milles sportlane ning spordiklubi täpsemalt on kokku leppinud. Nimelt on Riigikohus lahendis nr 3-2-1-9-05 sportlase sõltumatuse kontekstis märkinud: „Sportlane ei võlgnenud spordiklubile töö tulemusena mitte ainult head esinemist spordivõistlustel, vaid kohustus ka osalema treeningutel vastavalt spordiklubiga kokkulepitud tingimustele.“⁵³ Riigikohus leidis sisuliselt, et kui sportlase kohustuseks oluks vaid spordivõistlustel heade tulemuste saavutamine, poleks tegemist olnud töölepinguga, kuna sportlane poleks olnud spordiklubiga sõltuvussuhtes.⁵⁴ See omakorda tähendanuks seda, et sportlane oleks olnud rohkem iseseisev. Siis oleks sportlase iseseisvust ainsana mõjutanud asjaolu, et tal oli kohustus spordiklubi ees saavutada võistlustel häid tulemusi, kuid muudes

⁴⁹ RKTko 3-2-1-9-05, p 15.

⁵⁰ TlnRnKo 3-16-389, p 13.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Töölepingu seadus. – RT I, 06.07.2023, 107.

⁵³ RKTko 3-2-1-9-05, p 17.

⁵⁴ *Ibid.*

küsimustes olnuks sportlane vaba otsustama. Kuigi sportlasel jäänuks klubi ees lepinguline kohustus, olnuks ta selle kohustuse täitmise viisi ja protsessi osas iseseisev, mida võiks autori hinnangul pidada piisavaks VÕS § 1 lg-te 5 ja 6 mõttes.

Samuti on autori hinnangul küsitav, kas juhul, kui sportlane on klubi töötaja ning peab järgima klubi etteantud treeningute aegu ja muid nõudeid, üldse mõjutavad sellised asjaolud sportlase iseseisvust VÕS § 1 lg-te 5 ja 6 mõttes. Kuna eelnevalt on autor leidnud, et vähemalt individuaalspordialadel osaleb sportlane enda nimel ning olemasolev töösuhe ei tohiks mõjutada võistlusel osalemist nagunii,⁵⁵ siis ei tohiks töösuhe olla oluline asjaolu ka iseseisvuse hindamisel. Kuna võistlemine ongi see, mis eristab spordi majanduslikku eesmärki sotsiaalsest eesmärgist,⁵⁶ siis võiks VÕS § 1 lg 5 puhul sportlase majandus- või kutsetegevuseks pidada ainult võistlemist ning ilmselt ka enda reklaamimise ja sponsorlusega seotut, kuivõrd need tegevused on suunatud tulu teenimisele. Kuigi treenimine on võistlemiseks vajalik, siis võiks treenimist kui sellist pidada pigem spordi sotsiaalseks ning heaoluga seotud tegevuseks. Võistlemise osas otsustab aga sportlane, millistel võistlustel osaleda ning mis on tema eesmärgid. Kuigi võistlusel osalemine võib viia klubiga sõlmitud töölepingu rikkumiseni, ei võistle sportlased alati ainult seetõttu, et klubi seda soovib, vaid ka omal soovil, mis ei sõltu töölepingu olemasolust. Treenimine klubis oleks sellisel juhul ainult üks abivahend võistlemisel ning eraldi õigussuhe, kui pidada majandustegevuseks ainuüksi võistlemist.

Eelnev aga võib autori arvates olla igal üksikjuhtumil erinev. On kindlasti sportlasi, kes klubis ainult treenivad ning muus osas on neil vabadus oma võistluskarjääri juhtida. Samas on neid, kellel on klubi ees palju muidki kohustusi ning mõnel võistlusel ei osaleta mitte enda vabal soovil, vaid selleks, et vältida töölepingu rikkumist. See kõik aga oleneb sportlasega sõlmitud lepingust.

1.3.2.2. Ettevõtja kui Euroopa Liidu õiguse autonoomne mõiste

Nagu märgitud, ei täpsusta VÕS § 1 lg-d 5 ega 6, mis on majandus- või kutsetegevus ning seda mõistet ei ava täpsemalt ka VÕS-i seletuskiri.⁵⁷ Õiguskirjanduses on välja toodud tegevuse plaanipärasust ning selle eesmärgi majanduslikku iseloomu.⁵⁸ Küll aga on need sätted seotud

⁵⁵ Käesoleva töö alapeatükk 1.2.

⁵⁶ Shilbury, D., lk 2.

⁵⁷ Seletuskiri võlaõiguseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu 505 SE juurde, lk 4. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db> (07.01.2024).

⁵⁸ Kull, I., VÕSK § 1/4.7, lk 10.

EL direktiivi ülevõtmisega. Nimelt võtab VÕS § 1 lg 5 üle direktiivi 2011/83/EL tarbija õiguste kohta⁵⁹ (edaspidi tarbija õiguste direktiiv), täpsemalt selle artikkel 2 punkti 1. Tarbija õiguste direktiivi artikli 2 punkti 2 võtab üle VÕS § 1 lg 6.⁶⁰ Kuivõrd sätete eesmärk oli üle võtta tarbija õiguste direktiivi, on asjakohane uurida, kuidas on tarbija ning ettevõtja mõistet sisustatud Euroopa Liidu õiguses.

Tarbija õiguste direktiivi artikkel 2 punkt 1 sätestab, et tarbija on füüsiline isik, kes direktiiviga reguleeritud lepingute raames tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus-, ametialase või kutsetegevusega. Tarbija õiguste direktiivi põhjenduspunkt 17 selgitab põhimõtteliselt seda sama, kuid täpsustab, et kahesuguse eesmärgiga lepingute puhul, kus kaubanduslik eesmärk on piiratud ega ole lepingus domineeriv, tuleb isik lugeda tarbijaks. Siiski ei tulene ka direktiivist endast, millal täpselt vastab isiku tegevus kaubandus-, majandus-, ametialasele või kutsetegevusele või vastupidi, millal ei vasta. Samuti ei ole kohtupraktika tarbija õiguste direktiivi artikli 2 punkti 1 kohta kuigi mahukas just tarbija definitsiooni osas.

Kuivõrd tarbija mõistele vastandub ettevõtja mõiste,⁶¹ kes on tarbija õiguste direktiivi artikkel 2 punkti 2 järgi isik, kes tegutseb eesmärgil, mis on seotud tema kaubandus-, majandus-, ametialase või kutsetegevusega, võiks tarbija mõistet sisustada ettevõtja kaudu. Kuna tarbija õiguste direktiivi artikkel 2 punktis 2 kasutatakse ettevõtja mõiste asemel sõna „kaupleja“, siis kasutab seda terminit direktiivist rääkides ka töö autor.

Nimelt on Euroopa Kohus teinud kaupleja mõiste sisustamisel lahendi C-105/17 (Kamenova),⁶² milles kohus on nimetanud tunnused, mille abil isiku kauplejaks olemist hinnata. Kohus selgitas, et kuivõrd tarbija õiguste direktiivi artikkel 2 punktis 2 sisalduv kaupleja definitsioon on peaaegu identne varasema direktiivi 2005/29/EÜ⁶³ (edaspidi ebaausate kaubandustavade direktiiv) artikkel 2 punktis b sisalduva kaupleja mõistega, siis tuleb neid termineid tõlgendada

⁵⁹ 25. oktoobri 2011. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ.

⁶⁰ Lisa 1 võlaõigusseaduse ja tarbijakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu 505 SE seletuskirja juurde, lk 1. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db> (10.01.2024).

⁶¹ EKO C-59/12, *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts versus Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*, ECLI:EU:C:2013:634, p 33.

⁶² EKO C-105/17, *Komisija za zaštita na potrobitelite versus Evelina Kamenova*, ECLI:EU:C:2018:808.

⁶³ 11. mai 2005. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004.

Euroopa Liidus ühetaoliselt.⁶⁴ Seetõttu tugines kohus ebaausate kaubandustavade direktiivi alusel välja kujunenud kohtupraktikale ning tõlgendas seda mõistet järgnevalt.

Esmalt märkis kohus, et isiku kauplejaks liigitamine nõuab juhtumipõhist hindamist ning arvesse peab võtma kõiki asjaolusid.⁶⁵ Seejuures tõi kohus välja erinevaid kriteeriume, mille järgi kauplejaks olemist hinnata. Need kriteeriumid pole ammendavad ning ühe või teise eelduse täitmine ei tähenda automaatselt, et tegemist on kauplejaga.⁶⁶ Kuigi antud kaasuses oli potentsiaalse ettevõtja näol tegemist internetis müüjaga, tõi kohus välja rida järgnevaid kriteeriume:

- kas isikul on selline oskusteave, mida tarbijal ei pruugi olla;
- kas isikul on õigusseisund, mis lubab äritehinguid teostada;
- kas tegevus oli seotud isiku ettevõtluse või kutsetegevusega;
- kas isik on käibemaksukohustuslane;
- kas isiku tegevuse eesmärk on tulunduslik;
- kas isik tegutseb ettevõtja või kaupleja nimel, enda arvel või teise isiku kaudu;
- kui isik on tegutsenud enda nimel ning arvel, on saanud tasu või osa kasumist;
- kas tegevus on reeglipärane ja organiseeritud.⁶⁷

Eelnevast tulenevalt võiks hindamisel, kas sportlane on käsitatav kauplejana direktiivi tähenduses, arvestada, et sportlaste tegevus on tihtipeale organiseeritud ja reeglipärane, sõltumata sellest, kas tegemist on professionaalse sportlasega või hobisportlasega. Spordi tegemine nõuab enamasti korrapärast ning kindla ajakava järgi treenimist, olgu selle põhjuseks trennide korraldamise sagedus või asjaolu, et kindlatel aegadel treenimine aitab sportlasel paremini jõuda soovitud eesmärkideni. Organiseerituse ning reeglipärasuse toetuseks võiks pidada ka võistlustel osalemist, kuna sportlasel on kindel plaan või eesmärk, milleks treenida, olgu tegemist tipp- või niisama võistleva sportlasega. Samuti võistlevad sportlased tihtipeale enda nimel, isegi kui treenimine toimub spordiklubi treenerite ning spetsialistide käe all. Erisus on tiimimängude puhul, kus võistlusel osalevad sportlased mängivad tiimis ja tegutsetakse tiimi, mitte enda nimel.

⁶⁴ C-105/17, Kamenova, p-d 27–29. Vt ka Euroopa Komisjoni teatis. Suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL (tarbija õiguste kohta) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks, 2021/C 525/01, lk 6.

⁶⁵ C-105/17, Kamenova, p 37.

⁶⁶ *Ibid.*, p-d 39–40.

⁶⁷ *Ibid.*, p-d 37–38.

Mis puutub tegevuse tulunduslikkuse elementi, siis pole kohtu seisukoha järgi sellel justkui kindlaks määratud tähtsust, millest võiks järeldada, et isiku kauplejaks liigitamisel pole tegevusest tulu saamise fakt niivõrd oluline. See pole aga päris nii. Nimelt on ebaausate kaubandustavade direktiivi artikkel 2 punktis b nimetatud kaupleja definitsiooni osale „majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik” tõlgendatud laialt. Laia tõlgenduse järgi on sellise isiku iseloomulikuks tunnuseks tegevuse tasustatus.⁶⁸ Sellest tuleks järeldada, et igal juhul tuleks sportlase kauplejaks liigitamisel tuvastada, et sportlane teenib oma tegevusega tulu. Pelgalt tulu saamine pole küll kauplejaks liigitamisel ainumäärav või otsustav asjaolu, kuid tulu puudumine on kindel märk, et tegemist pole majandus- või kutsetegevusega. Seega sportlaste puhul, kes ei saa oma tegevuse eest tulu, tuleks eeldada, et tegemist on tarbijatega VÕS § 1 lg 5 mõttes. Kui aga sportlane saab tulu ebaregulaarselt, näiteks üksikute sponsorluste või auhinnarahade näol, võiks lähtuda üldisest põhimõttest, et oma tegevusega ühekordse rahalise kasu saamine ei tee isikust veel ettevõtjat.⁶⁹

Ka juba varasemas 2017. aasta tsiviilasjas nr 2-16-14898 on arutletud sportlase tarbijaks määramise temaatikat.⁷⁰ Selles asjas pidas maakohus oluliseks samuti seda, kas sportlasel oli spordivõistlusel osalemisel domineerivaks eesmärk saada oma tegevusest kasu, näiteks auhindu või reklaami- ja sponsorlepinguid, või mitte. Kohus tugines seisukoha loomisel õiguskirjanduses toodule, et tarbija tuvastamisel tuleb kahtluse korral võtta aluseks tehingu eesmärk.⁷¹ Mainitud asjas oli hageja osalenud Eesti Meistrivõistlustel rallikrossis, mida pidas kohus samuti määravaks asjaoluks – sellisel võistlusel osalemist võis kohtu hinnangul pidada ka kutsetegevuseks, kuivõrd see nõudis sarjatasu ja stardimaksude tasumist, litsentsi saamist ning allumist rallikrossi reeglitele. Kusjuures kohus tõi välja asjaolu, et sellisel võistlusel osalemise kulu oli aastas 100 000 eurot.⁷² Seetõttu pole oluline vaid asjaolu, kas sportlane soovib teenida oma tegevusega kasu, vaid ka see, kui suured võivad olla sportlase kulutused oma sportlastegevusele. Viimaks järeldas maakohus, et eelnimetatud tingimustel ei saanud hageja kui sportlase tegevust pidada n-ö igamehe rahvaspordiks ning seetõttu polnud hageja puhul tegemist tarbijaga.⁷³ Töö autori hinnangul on kohtu selline kaalutus mõistlik. Sportlase

⁶⁸ *Ibid.*, p 30. Kohus selgitas, et ettevõtja mõiste „viitab igale „füüsilisele või juriidilisele isikule“, kes tegeleb tasustatud tegevusega /.../“; EKo C-59/12, *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, p 32.

⁶⁹ Kull, I., VÕSK § 1/4.7, lk 10.

⁷⁰ HMKo 2-16-14898. Selles asjas on tehtud ka ringkonnakohtu otsus, mis on käesolevale tööle relevantne töö alapeatükis 2.2.1. Ringkonnakohus leidis, erinevalt maakohtust, et sportlasega sõlmitud vahekohtu kokkulepe polnud kehtiv, kuid ei pidanud vajalikuks täiendavalt maakohtu käsitlust sportlase tarbijaks määramise kohta hinnata. Seetõttu ei leia ringkonnakohtu otsus siinkohal põhjalikumalt käsitlust.

⁷¹ *Ibid.*, p 62; Kull, I., VÕSK § 1/4.6, lk 8.

⁷² HMKo 2-16-14898, p 62.

⁷³ *Ibid.*

tegevuse hindamisel tuleks seega analüüsida ka, mis oli sportlase tegevusel domineeriv eesmärk ning kui n-ö kättesaadav kõnealune spordiala keskmisele isikule olla võib, seda vähemalt analüüsi all oleva sportlase tasemel. Tuleb aga mainida, et maakohus ei sisustanud tarbija mõistet MSÜS-i kaudu ega maininud seda seadust kordagi.

Arvestades neid ning eelnevalt toodud tingimusi, mida sportlase liigitamisel arvesse tuleb võtta, siis ei ole töö autori hinnangul võimalik anda kindlaid juhiseid ega 100%-liselt piiritleda, millal sportlane võib tarbija olla. Sportlase liigitamiselt tarbijaks peaks tegemist olema analüüsiga, mis toimub juhtumipõhiselt, arvestades kaasuse kõiki asjaolusid. Ei ole võimalik öelda, et kui sportlase aastane kasum võib tänu erinevatele auhinnarahadele jmt olla näiteks 2000 eurot, siis sellisel juhul on tegemist tarbijaga ning selle piiri ületamisel saab sportlast liigitada ettevõtjaks. Samuti ei peaks olema määrav see, kas sporditegevus on sportlase ainus tuluallikas või teenib sportlane raha ka muul viisil. Näiteks kui sportlane töötab igapäevaselt kontoritöötajana töölepingu alusel mõnes ettevõttes ning samal ajal teeb sporti, ei saa öelda automaatselt, et kuna sportlase põhiline sissetulek tuleb ettevõttes tehtud töö eest, on tegemist tarbijast sportlasega. Kuigi sportlane võib töötada töölepingu alusel hoopis mõnes teises valdkonnas, siis olukorras, kus sportlase sporditegevusel on selgelt tulu teenimise eesmärk, peaks sellise sportlase liigitama, arvestades eeltoodud juhiseid ettevõtjaks, mitte tarbijaks. Kuivõrd tavalise ettevõtluse puhul ei ole oluline, kui kasumlik ettevõtja tegevus on (tegemist võib olla ka peagi pankrotistuva ettevõtjaga), siis ei peaks see olema tähtis ka sportlaste puhul. Nii nagu leidub n-ö tavaliste ettevõtete hulgas väiksema ja suurema edukusega ettevõtteid, peaks kehtima sama sportlaste puhul ning on loogiline, et mõni sportlane teenib tahes-tahtmata rohkem kui teine. Juhul, kui sportlase ainus tegevus ja sissetuleku allikas on sporditegevus ja võistlustel osalemine, siis pigem toetab selline asjaolu seda, et tegemist on ettevõtjaga.

Niisiis peaks autori hinnangul sportlase tarbijaks liigitamine sõltuma just suuresti sellest, kas sportlase tegevuse eesmärk on tulu teenimine ning kui jah, siis mil määral. Siinkohal ei tohiks autori arvates tekkida olukorda, kus tarbijast sportlane liigitatakse ekslikult ettevõtjaks. Levinud on põhimõte, et kahtluse korral tuleb asuda seisukohale, et isik on tarbija.⁷⁴ Seega olukorras, kus ei saa täie kindlusega väita, et sportlase tegevuse eesmärk oli teenida tulu ning erinevate auhinnarahade saamine on olnud pigem sportlase aktiivsema sportimise kaasnähtus, mitte eesmärk omaette, tuleks kahtluse korral liigitada selline sportlane tarbijaks. Selline

⁷⁴ RKTko 3-2-1-1-07, p 22.

lähenemine tagab sportlastele vaidluste lahendamisel suurema kaitse, mis on töö autori arvates mõistlik.

Seega leiab töö autor, et kuigi Tallinna Ringkonnakohtu otsuses nr 2-20-12037 esitatud käsitus, et sportlase tarbijaks olemist tuleb hinnata MSÜS § 3 lg 1 kaudu, pole korrektne, viib tarbija mõiste sisustamine Euroopa Liidu õiguse järgi sisuliselt samale tulemusele. Tuleb möönda, et tulu saamine on ettevõtjaks või kauplejaks liigitamisel siiski oluline eeldus ning seetõttu ei ole mõeldav, et nn vahepealsed sportlased, kes veel tulu ei teeni või kes saavad näiteks sporditoetusi väga vähe, oleksid ettevõtjad VÕS § 1 lg 6 mõttes, mitte tarbijad. Samale tulemusele jõuaks MSÜS § 3 lg 1 kaudu, kuna ka selle sätte järgi on samuti tulu saamise element oluline, nii nagu ka tegevuse püsivus ja iseseisvus VÕS § 1 lg-st 6 tulenevalt. Arvestades Euroopa Kohtu poolt Kamenova lahendis väljatoodud põhimõtet, et kohtu nimetatud kriteeriumid pole ammendavad ning ainumääravad, ei tähenda tulu saamine automaatselt seda, et tegemist on majandus- või kutsetegevusega. Hinnata tuleb kogu sportlase tegevust. Sama kehtib põhimõtteliselt ka MSÜS § 3 lg 1 puhul, kuivõrd selle sätte kohaldamisel tuleb analüüsida, kas isiku tegevus on planeeritud, iseseisev, kestev ning omab mõnd tegevuskava.⁷⁵ Küll aga ei nõustu töö autor sellega, nagu oleks sportlase tegevuse hindamisel oluline, kas tegevusele on kehtestatud teatamis- või loakohustus,⁷⁶ kuivõrd see on eelkõige MSÜS-i reguleerimisalale iseloomulik⁷⁷ ning VÕS-i mõistete sisustamisel pole sellel tähtsust.

⁷⁵ Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse eelnõu 803 SE seletuskiri, lk-d 18–19.

⁷⁶ Nii nagu on seda maininud Tallinna Ringkonnakohtu oma seisukohas asjas nr 2-20-12037, p 13.

⁷⁷ MSÜS-is sisalduvatest sätetest moodustab suure osa just teatamis- ja loakohustusega seonduv.

2. SPORTLASEGA VAHEKOHTU KOKKULEPPE SÕLMIMISE REEGLID

2.1. Tarbijast sportlasega vahekohtu kokkuleppe sõlmimine

Sportlase tarbijaks liigitamisel on sellise sportlasega vahekohtu kokkulepete sõlmimise temaatika mõnevõrra lihtsam ja selgem kui mittetarbijast sportlasega. Nimelt reguleerib Eesti õiguses sellisel juhul vahekohtu kokkuleppe sõlmimist TsMS § 718¹ lg 1, mille kohaselt ei või vahekohtumenetluse kokkulepet sõlmida enne nõude sissenõutavaks muutumist olukorras, kus üheks kokkuleppe pooleks on tarbija. Samuti sätestab TsMS § 718¹ lg 2, mis info tuleb tarbijale esitada kohtu- ja vahekohtumenetluse erinevuste kohta enne vahekohtu kokkuleppe sõlmimist. Sama sätte lõike 5 kohaselt on sätte nõuetele mittevastavalt sõlmitud vahekohtu kokkuleppe tühine. Seega kohalduvad tarbijatega sõlmitavatele vahekohtu kokkulepetele ranged reeglid ning välistatud on võimalus sõlmida tarbijast sportlasega vastav kokkuleppe enne võistlemist. Isegi kui võistluse korraldaja sooviks lubada sportlasi võistlema ainult siis, kui nad sõlmivad vahekohtu kokkuleppe (nii nagu see on levinud n-õ tippspordis ning mida töö autor käsitleb järgmises peatükis), ei ole see tarbijatest sportlaste puhul lubatud.

N-õ hobispordi võistluste puhul, kus on võimalik osaleda igapäev, sõltumata sportlikkuse tasemest, ei ole autorile teadaolevalt võistlusel osalemiseks sõlmitavates lepingutes vahekohtu klausleid. Näiteks suunab Klubi Tartu Maraton MTÜ (mis korraldab erinevaid maratone) ostu- ja müügingimuste vaidluste lahendamist reguleeriv punkt 8 võistlusel osalemise käigus tekkinud probleemide korral Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti poole.⁷⁸

Sarnaselt tarbijaks olemisega, kui vahekohtu kokkuleppe on sõlmitud töötaja ja tööandja vahel, siis on selline kokkuleppe TsMS § 718 lg 2 p 2 alusel tühine, kui vahekohtu kokkuleppe ese on töölepingu lõpetamise vaidlus. Olukorras, kus sportlane on sõlminud spordiklubiga töölepingu, tuleb vahekohtu kokkuleppe hindamisel seda täiendavat piirangut arvestada. Samuti tulenevad sportlastest töötajatega vahekohtu kokkulepete sõlmimisele täiendavad piirangud VÕS-i tüüptingimuste regulatsioonist.⁷⁹ Nimelt on Riigikohus pidanud töötajaid töösuhtes oma tööandjaga VÕS § 42 lg 3 mõttes tarbijateks, mistõttu tuleb töölepingus sisalduvate tingimuste

⁷⁸ Klubi Tartu Maraton MTÜ ostu- ja müügingimused. Arvutivõrgus: <https://reg.tartumaraton.ee/et/ostu-ja-muugitingimused> (22.02.2024).

⁷⁹ VÕS-is sätestatud tüüptingimuste regulatsioon pole kujunenud iseseisvalt Eesti õigusele omapäraseks, vaid tuleneb Euroopa Liidu õigusest. Näiteks tuleneb VÕS § 42 lg 3 p 10 direktiivi nr 2013/11/EL artikkel 10 lg-st 1. Vt 21. mai 2013. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja direktiivi 2009/22/EÜ (tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise direktiiv). – ELT L 165, lk 63–79.

kehtivuse hindamisel arvestada selles sättes toodud piirangutega.⁸⁰ Juhul, kui lepingutingimus on eelnevalt läbi rääkimata ning vastab VÕS §-le 35, tuleks analüüsida, ega tingimus pole VÕS § 42 lg 3 mõne punkti alusel tühine.⁸¹ Seda põhjusel, et VÕS § 1 lg 1 kohaselt kohaldatakse võlaõigusseaduse üldosas sätestatud kõikidele võlaõigusseaduses või muudes seadustes nimetatud lepingutele, mh töölepingule. Ka ei välista VÕS § 36 tüüptingimuste regulatsiooni kohaldamist töölepingutele.⁸² Järelikult olukorras, kus vahekohtu klausel sisaldub sportlasega sõlmitud töölepingus, sportlasel pole olnud võimalik selle lisamist mõjutada ning ilma vahekohtu kokkuleppeta poleks sportlasega töölepingut sõlmitud ehk tegemist on kohustusliku vahekohtu kokkuleppega, tuleb sellise klausli kehtivust hinnata VÕS § 42 lg 3 järgi. Praktikas on tüüptingimusena kehtestatud vahekohtu kokkulepet mittetöötajast, kuid siiski tarbijast sportlase suhtes VÕS § 42 lg 3 p 10 alusel tühiseks peetud, kui see võtab võistlejalt võimaluse kaitsta oma õigusi kohtus või vähemalt raskendab ebamõistlikult selle võimaluse kasutamist.⁸³ Kuivõrd töötajaid tuleb pidada VÕS § 42 lg 3 mõttes tarbijateks, saab ka sportlastest töötajate puhul öelda, et nendega kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine pole Eesti õiguses lubatud. Kui töölepingus on kohustuslik vahekohtu kokkulepe, on selline kokkulepe tühine (põhjalikumalt vt kohustuslike vahekohtu kokkulepete kui tüüptingimuste kohta käesoleva töö peatükki 2.2.2.2).

Eelnevast tulenevalt on Eesti õiguses kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine sportlastest tarbijatega ning töötajatega välistatud. Olukord on keerulisem siis, kui kohustuslik vahekohtu kokkulepe on sõlmitud majandus- või kutsetegevuses tegutseva sportlasega – seda olukorda käsitleb töö autor järgnevalt.

2.2. Majandus-kutsetegevusega tegeleva sportlasega vahekohtu kokkuleppe sõlmimise erisused

2.2.1. Praktikas vahekohtu kokkulepete sõlmimine ettevõtjatest sportlastega

Kui tegemist on sportlasega, keda ei saa liigitada tarbijaks, on võimalik sellise sportlasega sõlmida vahekohtu kokkulepe enne vaidluse tekkimist ehk enne spordivõistlusel osalemist. TsMS § 717 lg 2 kohaselt võib vahekohtu kokkuleppe sõlmida iseseisva kokkuleppena või

⁸⁰ RKTko 3-2-1-39-11, p 12; RKTko 3-2-1-6-08, p 13. Vt ka Käärats, E., Treier, T., Suder, S. jt (koost). Töölepingu seadus. Selgitused töölepingu seaduse juurde. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2024, lk 31. Arvutivõrgus: <https://mkm.ee/sites/default/files/documents/2024-03/T%C3%B6%C3%B6lepingu%20seaduse%20k%C3%A4siraamat%202024.pdf> (07.04.2024).

⁸¹ *Ibid.*

⁸² RKTko 3-2-1-39-11, p 12.

⁸³ TlnRnKo 2-20-12037, p-d 17 ja 19.

lepingu osaks oleva eristatava tingimusena. Praktikas on sportlaste ning spordivõistluste korraldajate vahel vahekohtu kokkulepped levinud. Siinkohal on oluline, et vahekohtu kokkulepe ei ole tihtipeale mitte eraldiseisev kokkulepe, vaid osa suuremast lepingust ning enamasti on sportlastel kohustus nõustuda vastava spordiala organisatsioonide loodud eeskirjadega.⁸⁴ Rahvusvahelises praktikas on lubatud, et sportlase ja võistluse korraldaja või spordiklubi vahel sõlmitavas võistlusel osalemise või töölepingus sisaldub vaid viide vahekohtu kokkulepet sisaldavale eeskirjale.⁸⁵ Näiteks sätestab spordivahekohtu koodeksi⁸⁶ punkt R27, et vahekohtu kokkulepe CAS-i kasuks võib sisalduda nii lepingus kui ka spordireeglites või olla sõlmitud peale vaidluse tekkimist.

Erinevate lepingute ning kokkulepete sõlmimisel on samuti asjakohane mainida alapeatükis 1.1 mainitud nn püramiidi. Spordipüramiid toimib lepingute sõlmimise vaatest sellisel viisil, et sportlased sõlmivad lepinguid klubidega, kes omakorda sõlmivad lepinguid endast kõrgemal asuvate liigadega. Liigadel seevastu on omakorda lepingulised suhted föderatsioonidega ning lõpuks jõutakse nii välja püramiidi tippu, milleks on rahvusvahelised föderatsioonid. Sportlastega sõlmitud lepingutes sisalduvad viited rahvusvahelistele reeglistikele, millele sportlased peavad alluma. Muuhulgas sisaldub reeglistikes kohustus pöörduda vaidluse korral spordivahekohtusse. Nii tekib olukord, kus püramiidi all asuvate sportlaste ning püramiidi tipus olevate organisatsioonide vahel pole lepinguid sõlmitud, kuid sportlased on kohustatud järgima nende organisatsioonide kehtestatud reegleid. Selline konstruktsioon annab rahvusvahelistele föderatsioonidele autonoomia ning iseseisvuse riiklikest kohtutest, sest kui kõik püramiidi kuuluvad pooled on kohustatud pöörduma vaidluse korral vahekohtusse, ei jõua vaidlused kohtutesse.⁸⁷

Problemaatiline on aga praktika, mille kohaselt vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel pannakse sportlane sisuliselt valiku ette – kas nõustuda vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega või jääda ilma võimalusest spordivõistlusel osaleda. Sellise valiku ees pole mitte ainult täisealised

⁸⁴ Freeburn, L. Forced Arbitration and Regulatory Power in International Sport – Implications of the Judgment of the European Court of Human Rights in Pechstein and Mutu v. Switzerland. – *Marquette Sports Law Review* 2021/31, No 2, lk 299.

⁸⁵ *Ibid.*, lk-d 299–300.

⁸⁶ Spordivahekohtumenetluse koodeks. Code of Sports-related Arbitration (01.02.2023 jõustunud versioon). Arvutivõrgus: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023_EN.pdf (01.03.2024).

⁸⁷ Oliveras Maldonado, G. J. Lex sportiva. – *Revista Juridica Universidad de Puerto Rico* vol. 89, no. 3, 2020, lk 837. Siekmann, R. C. R. What is Sports Law? *Lex Sportiva* and *Lex Ludica*: a Reassessment of Content and Terminology. – *The International Sports Law Journal* 2011/3–4, lk 7.

sportlased, vaid selliseid vahekohtu kokkuleppeid sõlmitakse ka alaealiste sportlastega, mis võib mõne siseriikliku õigusega olla vastuolus.⁸⁸

Näiteks näeb olümpiamängude reeglistik ette, et vaidluse korral on sportlane kohustatud alluma CAS-i menetlusele.⁸⁹ Näiteks oli Tokyo 2020. aasta olümpiamängude registreerimisvormis (inglise keeles *entry form*) vahekohtu klausel sõnastatud järgmiselt: „Rahvusvahelise Spordivahekohtu ainupädevuses on lahendada lõplikult kõik vaidlused, mis tekivad seoses minu osalemisega olümpiamängudel ja mida ei ole lahendatud spordiorganisatsioonide poolt.“⁹⁰ Sisuliselt sama valik kehtib olukorras, kui sportlane liitub spordiklubiga. Näiteks on jalgpallis spordiklubidel ning liitudel kohustus järgida rahvusvahelise jalgpalliföderatsiooni (*Fédération Internationale de Football Association*, edaspidi FIFA) ette nähtud reeglistikku, mille kohaselt on pöördumine siseriiklikusse kohtusse sisuliselt välistatud.⁹¹ FIFA põhikirja⁹² punkti 56 alapunkt 1 kohaselt tunnustab FIFA sõltumatut CAS-i lahendama FIFA, liikmesliitude ja konföderatsioonide vahelisi vaidlusi. Põhikirja punkti 57 alapunkti 1 kohaselt tuleb kaebus FIFA, konföderatsiooni, liikmesliidu või liiga otsuse peale esitada CAS-ile 21 päeva jooksul alates otsuse kättesaamisest. Kohustuslik spordivahekohtumenetlus võib kohalduda ka juhul, kui spordiorganisatsioon on teinud sportlase suhtes otsuse ning seda otsust soovitakse vaidlustada. Sellisel juhul võib kohustus pöörduda CAS-i sisalduda selle spordiorganisatsiooni vaidlustamisreeglites, kes otsuse tegi. Näiteks kui Euroopa Jalgpalliliit (prantsuse keeles *Union des Associations Européennes de Football*, UEFA) teeb otsuse jalgpalluri poolt toimepandud rikkumise kohta, siis selle otsuse vaidlustamissoovi korral peab jalgpallur pöörduma Euroopa Jalgpalliliidu põhikirja⁹³ artikkel 62 lõike 1 järgi CAS-i poole.⁹⁴

⁸⁸ Yan, W. Case Analysis on the CAS Ad Hoc Division Decisions for the 2022 Beijing Winter Olympics. – *Laws* 2023/12, No 2, lk 8. Just hiljuti tegi CAS otsuse iluuisutaja Kamila Valieva suhtes, kelle verest tuvastati keelatud aine 2022. aastal toimunud olümpiamängude aegu. Võistluse toimumise hetkel oli Valieva 15-aastane. Vt CAS-i pressiteadet: <https://olympics.com/en/news/court-arbitration-sport-kamila-valieva-four-year-suspension-anti-doping-rule-violation> (03.03.2024).

⁸⁹ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F. "Consent" in Sports Arbitration: Its Multiple Aspects. – *Sports Arbitration as a Coach for Other Players*. Jurisnet LLC 2015, lk 64 ja seal viidatud allikas: Blackshaw, I. *Arbitration: Olympic athlete consent to CAS arbitration*. – *World Sports Law Report* 2009.

⁹⁰ Conditions of Participation for NOC Delegation Members Games of the XXXII Olympiad Tokyo 2020 in 2021. Arvutivõrgus: https://olympics.com/athlete365/app/uploads/2021/06/Tokyo-2020_NOC-Conditions-of-Participation-2021-version_ENGLISH.pdf (27.03.2024). Inglise keeles: „*The Court of Arbitration for Sport is exclusively competent to finally settle all disputes arising in connection with my participation in the Games which have not been resolved by sports governing bodies.*“

⁹¹ Łukomski, J. Arbitration clauses in sport governing bodies' statutes: consent or constraint? Analysis from the perspective of Article 6(1) of the European Convention on Human Rights. *Int Sports Law J*. Springer 2013, lk 61.

⁹² FIFA põhikiri. Inglise keeles *FIFA Statutes*. Regulations Governing The Application Of The Statutes. Standing Orders of the Congress. May 2022 edition. Arvutivõrgus: https://digitalhub.fifa.com/m/3815fa68bd9f4ad8/original/FIFA_Statutes_2022-EN.pdf.

⁹³ Euroopa Jalgpalliliidu põhikiri (2021. aastal jõustunud versioon, inglise keeles). UEFA Statutes. Arvutivõrgus: <https://documents.uefa.com/v/u/OsXl2S7PUiUKy7gCop4Q5w> (01.04.2024).

⁹⁴ Sellise vahekohtusse pöördumise viisiga oli tegemist näiteks CAS-i asjas *Edgars Gauračs v. Union des Associations Européennes de Football (UEFA)* (viide 34).

Seega tunnustab FIFA CAS-i kui vaidluste lahendamise instituuti. Kuivõrd sportlased on spordiklubiga liitumisel kohustatud järgima FIFA reegleid läbi selle, et spordiklubid on selleks kohustatud, siis on sportlastel ka jalgpalliklubiga liitumisel valik – kas nõustuda vaidluse korral CAS-i menetlusega või spordiklubiga mitte liituda ning jääda ilma võimalusest tegeleda jalgpalli kui spordiga professionaalsel tasemel.

Ka Eestis näeb spordiklubide eeskirjades vahekohtu kokkuleppeid eraldiseisva vahekohtu kasuks. Näiteks näeb Eesti Jalgpalli Liidu (edaspidi EJL) teise ja madalamate liigade juhendi⁹⁵ artikkel 8 punkt 8.1.4 ette, et jalgpallivõistlustel osalevatel klubidel on keelatud pöörduda tavakohtusse vaidlustes, „millel puudub EJL-i sisene vaidluste lahendamise kord, samuti nende Eesti-siseste jalgpallialaste vaidluste korral, mille lahendamiseks puudub EJL-i pädevus“. Selliseid vaidlusi suunab EJL lahendama sõltumatusse, erapooletusse Eesti seaduse alusel ja Eestis tegutsevasse spordivahekohtusse. Seega sisaldub EJL juhendis sarnane klausel nagu FIFA põhikirjas, kuid Eesti vahekohtu kasuks. Siiski ei puudu ka EJL juhendist klausel CAS-i kasuks. Juhendi artikkel 8 punkt 8.1.5 sätestab, et eelmainitud klubid on rahvusvahelistes jalgpallialastes vaidlustes kohustatud tunnustama CAS jurisdiktsiooni ning nõustuma selle menetluskorraga. Sisuliselt samasugused kohustused näevad juhendi artikli 9 punktid 9.4.5 ja 9.4.6 ette võistlustel osalevatele mängijatele. Juhendi lisas 2 sisaldub ka klubi kinnituse vorm, mille klubi esindaja peab allkirjastama ning kus sisaldub veelkord eraldi klausel vahekohtumenetlusele allutatuse kohta. Seega on EJL välistanud igasuguse võimaluse pöörduda siseriiklikesse kohtutesse juhul, kui spordiklubil või sportlasel peaks tekkima mis tahes jalgpallialane vaidlus, olgu see riigisisene või rahvusvaheline. Rahvusvahelisest aspektist nähtub siinkohal ilmselgelt FIFA ülalmainitud ettekirjutus spordiliitudele CAS-i menetluse tunnustamiseks. Samasuguseid klausleid siseriikliku vahekohtu või CAS-i kasuks leiab näiteks ka Eesti Jäähokiliidu dokumendis „Jäähokimängija litsentsi avaldus“⁹⁶ jäähokialaste vaidluste lahendamiseks, välistades samuti täielikult sportlase võimaluse pöörduda vajadusel tavalisse siseriiklikku kohtusse.

Seoses jalgpallisportiga on FIFA jälginud, et spordiklubid järgiksid kohustust pöörduda vaidluste lahendamiseks CAS-i. Näiteks *Deportivo de La Coruna* kaasuses pöördus Hispaania

⁹⁵ Eesti Jalgpalli Liidu Eesti 2024. a jalgpalli meistrivõistluste teise ja madalamate liigade juhend (04.12.2023). Arvutivõrgus:

<https://www.jalgpall.ee/docs/2%20Eesti%202024.%20a%20meistriv%F5istluste%20Teise%20ja%20madalamate%20liigade%20juhend.pdf> (22.02.2024). Samuti leidub vahekohtu klausel ka jalgpalluri litsentsi avalduses. Arvutivõrgus: <https://www.jalgpall.ee/docs/Jalgpalluri%20litsentsi%20avaldus.pdf> (31.03.2024).

⁹⁶ Eesti Jäähokiliit. Jäähokimängija litsentsi avaldus. Arvutivõrgus: [https://media.voog.com/0000/0044/1985/files/I%C3%84%C3%84HOKIM%C3%84NGIJA%20LITSENTSI%20AVALDUS_2023_2024%20\(2\).pdf](https://media.voog.com/0000/0044/1985/files/I%C3%84%C3%84HOKIM%C3%84NGIJA%20LITSENTSI%20AVALDUS_2023_2024%20(2).pdf) (22.02.2024).

jalgpalliklubi otsuse peale kaebamiseks siseriiklikku kohtusse, mitte CAS-i. Selle tulemusena kohaldas FIFA klubi presidendile trahvi, klubi loeti kaasvastutavaks ning selle tegevus peatati ajutiselt.⁹⁷ Seega jälgib FIFA spordiklubide poolt vaidlustega CAS-i poole pöördumist ka praktikas.

Kuigi vahekohtu kokkulepete sätestamine spordikoodeksites ja -reeglistiketes on lubatav, tuleb seejuures arvestada täiendavate nõuetega. Riigikohus on oma hiljutises lahendis⁹⁸ selgitanud, et vahekohtu kokkulepet spordivahekohtu kasuks ei saa sõlmida konkludentset. Nimelt kostja oli seisukohal, et hagejad, kes osalesid kardispordivõistlusel, nõustusid oma osalemisega Rahvusvahelise Autoliidu spordikoodeksi tingimustega. Spordikoodeksis sisaldus mh kohustus lahendada vaidlused vahekohtus. Kohus selgitas, et TsMS § 719 lg 1 järgi peab vahekohtu kokkulepe olema sõlmitud kirjalikult taasesitatavas vormis ning kaudse tahteavalduse andmine pole selle nõude täitmiseks piisav. Vahekohtu kokkulepe võib olla sätestatud spordialaliidu põhikirjas, kuid sportlasel peab olema olnud võimalus vahekohtu kokkuleppe sisuga vahetult tutvuda. Järelikult pole vahekohtu kokkuleppe kehtivuseks piisav, kui võistluslitsentsi lepingus lepatakse kokku rahvusvahelise alaliidu reeglite kohaldamises.⁹⁹ Seega peavad spordiorganisatsioonid jälgima, et sportlastega sõlmitavates lepingutes ei sisalduks vahekohtu kokkulepe ainult viitena näiteks FIFA reeglistikule. Lepingus peaks sisalduma ka kokkuleppe sõnastus, et sportlasel oleks võimalik kokkuleppe sisuga tutvuda. Põhimõtteliselt samasuguse järelduseni on jõudnud ka Tallinna ringkonnakohus asjas nr 2-16-14898.¹⁰⁰ Selles asjas taotles sportlane võistlemiseks kohustusliku litsentsi, millega ta nõustus Rahvusvahelise autoliidu Spordikoodeksi¹⁰¹ kohaldumisega. Spordikoodeksis sisaldus mh kohustus lahendada kõikvõimalikud vaidlused vahekohtus. Maakohus leidis, et litsentsi taotlemisega ning võistlusel osalemisega nõustus sportlane vahekohtumenetlusega. Ringkonnakohus leidis seevastu, et sellisel viisil ei saa vahekohtu kokkulepet sõlmida.¹⁰²

Eelnevast nähtub, et vahekohtu kokkuleppeid leidub nii rahvusvahelisel kui ka Eesti tasandil, mis pole küll iseenesest keelatud. Samuti on Riigikohus teadvustanud selliste kokkulepete sõlmimist ning spordivahekohtutes käimise praktikat.¹⁰³ Tavaliselt on vahekohtumenetlusele iseloomulik nõusoleku vabatahtlikkus, mis on vahekohtumenetluse käivitamise üks

⁹⁷ Łukomski, J., lk 61.

⁹⁸ RKTKm 2-22-14182.

⁹⁹ *Ibid.*, p-d 30–31.

¹⁰⁰ TlnRnKm 2-16-14898.

¹⁰¹ FIA Rahvusvaheline Spordikoodeks (01.01.2024 jõustunud versioon). Arvutivõrgus: <https://uus.autosport.ee/wp-content/uploads/2023/11/FIA-rahvusvaheline-spordikoodeks-2024.pdf> (27.04.2024).

¹⁰² *Ibid.*, p-d 25–30.

¹⁰³ RKTKm 3-2-1-95-13, p 10.

fundamentaalseid elemente.¹⁰⁴ Esiteks peab vahekohtu kokkuleppe kehtivuseks olema mõlema poole nõusolek ning teiseks peab see nõusolek olema antud vabatahtlikult. On aga kaheldav, kas spordis on sprordivahekohtu kokkulepete sõlmimine sportlase poolt vabatahtlik ning veel enam, kas sellise kokkuleppe jaoks on üldse olemas sportlase nõusolek.¹⁰⁵ Selleteemalised vaidlused on jõudnud ka kohtupraktikasse – kõige kuulsamad ning enim viidatud kohtuasjad on varasemalt mainitud Pechsteini kaasus ning Šveitsi Föderaalkohtu 2007. aasta Cañase otsus,¹⁰⁶ mida töö autor käsitleb allpool.

2.2.2. Sportlane kui vahekohtu kokkuleppe nõrgem pool

2.2.2.1. Sportlase võimalus mõjutada temaga sõlmitava lepingu tingimusi

Traditsiooniliselt on vahekohtumenetluse üks aluselemente poolte autonoomia põhimõte, mis erineb tavalisest kohtumenetlusest selle poolest, et ei tulene siseriiklikest või rahvusvahelistest õigusnormidest¹⁰⁷ ning seisneb selles, et kaks poolt soovivad lahendada vaidlust iseseisvas vahekohtus, väljaspool tavalist õiguse mõistmise süsteemi.¹⁰⁸ Tegemist on kahepoolse kokkuleppega, millest spordiõiguse praktika on aga kaugel.¹⁰⁹ Olukorras, kus sportlane saab valida, kas sõlmida võistluse korraldajaga vahekohtu kokkulepe või jääda ilma võimalusest võistlusel osaleda, on sportlasel pealtnäha valikuvõimalus – tal on võimalus vahekohtu kokkulepet mitte sõlmida. Tegemist on justkui olukorraga, kus kaks poolt soovivad sõlmida lepingut, kuid üks pooltest pole nõus seda tegema ilma vahekohtu klauslita. Nii on teisel poolel vaja otsustada, kas sõlmida leping ning nõustuda vahekohtu kokkuleppega või jääda lepingust ilma.

Sportlast eristab aga tavalisest lepingupoolest asjaolu, et sportlane ei ole spordiklubi või võistluse korraldajaga samal tasemel. Sportlasel pole tihtilugu võimu ega võimalust vahekohtu kokkuleppe klauslit mõjutada ega läbi rääkida. Sporti, eriti võistlussporti iseloomustab

¹⁰⁴ Freeburn, L., lk 287.

¹⁰⁵ Vt näiteks Rigozzi, A., Robert-Tissot, F.

¹⁰⁶ Šveitsi Föderaalkohtu 22.03.2007 lahend nr ATF 133 III 235. *Guillermo Cañas v. ATP Tour*. Selles kohtuasjas oli sportlane Guillermo Cañas samuti pidanud eelnevalt nõustuma vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega Profiteennis Assotsiatsiooniga (inglise keeles *Association of Tennis Professionals*). Vahekohtu klausel seejuures oli sisuliselt samasugune nagu eelmainitud Eesti praktikas leiduvad klauslid (inglise keeles): „*I also consent and agree that any dispute arising out of any decision made by the Anti-Doping Tribunal, or any dispute arising under or in connection with the AntiDoping Program, after exhaustion of the Anti-Doping Program's Anti-Doping Tribunal process and any other proceedings expressly provided for in the Program, shall be submitted exclusively to the Appeals Arbitration Division of the Court of Arbitration for Sport ("CAS") for final and binding arbitration in accordance with the Code of Sports-Related Arbitration.*“

¹⁰⁷ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F., lk 59–60.

¹⁰⁸ Deepak, G., lk 1.

¹⁰⁹ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F., lk 59–60.

hierarhiline struktuur nii rahvusvahelisel kui siseriiklikul tasandil, mis tähendab, et suhted sportlaste, spordiorganisatsioonide ning klubide vahel on vertikaalsed, erinevalt olukorrast, kus vahekohtu kokkulepet sõlmivad pooled on tavaliselt horisontaalsuhtes ning seega võrdsed.¹¹⁰ Nende kahe olukorra erinevus mõjutab tahes-tahmata ka seda, kui vabatahtlik on lepingu või vahekohtu kokkuleppe sõlmimine – tavalises kaubandussuhtes saavad pooled eelduslikult väljendada oma tahet vabalt, olles mõjutamata teise poole tahtest. On küll printsipiis mõeldav, et tuntud sportlasel on oma kuulsuse tõttu võimalus dikteerida, mis tingimustel ta on nõus näiteks spordiklubiga lepingut sõlmima, sealhulgas kas lubada lepingusse lisada vahekohtu kokkulepe, kuid praktikas pole sportlastel sellist mõjuvõimu ning tegemist on vaid teoreetilise olukorraga. Sõltumata oma kuulsusest on sportlased siiski sunnitud alluma spordiklubide ja -liitude reeglitele ning tegelikult on olukord pigem vastupidine – elukutselised sportlased on seda enam allutatud erinevatele reeglitele.¹¹¹ Tihtipeale sõltuvad nad riigi antud toetustest ning sponsorlustest, samal ajal kui vastaspooleks olevad spordiorganisatsioonid saavad potentsiaalses vaidluses tugineda oluliselt suurematele rahalistele vahenditele.¹¹²

Väitele, et sportlastel pole võimalik vahekohtu klauslit mõjutada, on vastu väidetud, et sportlased ise ei vaidle lepingu sõlmimisel kohustuslikule vahekohtu kokkuleppe klauslile vastu. Pechsteini kaasuses oli samuti vaieldav, kas Claudia Pechstein sõlmis vahekohtu kokkuleppe vabatahtlikult või mitte. Pechsteini seisukoht oli, et ta ei olnud vahekohtumenetlusele nõusolekut andnud, kuivõrd tal oli valida, kas nõustuda vahekohtumenetlusega ja osaleda olümpiamängudel, või jääda vastavast võimalusest ilma. Vastaspool leidis, et Pechstein polnud vahekohtu kokkuleppele alla kirjutamise hetkel sellele kohustusele vastu vaielnud. Samuti ei olnud ta pöördunud siseriikliku kohtu poole, et vaidlustada vahekohtuklausli kehtestamist kui spordivõistlusel osalemise eeltingimust, kuigi tal oleks olnud selleks õigus. Niisiis oli Pechstein vahekohtu menetlusega nõustunud ning vastaspoole seisukohalt ei olnud igasugune ebavõrdsus aluseks vahekohtu kokkuleppe tühistamiseks. Vastasel juhul oleksid kõik vahekohtuklauslid ning lepinguõigus tervikuna küsitavad.¹¹³

Euroopa Inimõiguste Kohus leidis, et sportlasel ei ole kohustust enne lepingu sõlmimist vaidlustada selles sisalduvat vahekohtu kokkulepet. Nimelt võrdles kohus tavaliste ettevõtete

¹¹⁰ Šveitsi Föderaalkohtu 22.03.2007 lahend nr ATF 133 III 235. *Guillermo Cañas v. ATP Tour*, p 4.3.2.2.

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² Rigozzi, A., Besson, S., McAuliffe, W. *International Sports Arbitration*. – The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2016, lk 2.

¹¹³ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 86.

olukorda, kes praktikas on sõlminud vahekohtu kokkuleppeid ning loobunud seeläbi võimalusest pöörduda vaidluse korral siseriiklikusse kohtusse, ning Pechsteini olukorda. Kohus leidis, et sportlased pole võrreldavad ettevõtetega, kuna enamasti ettevõtted ei vaja vahekohtu kokkulepete sõlmimist selleks, et nende äri ja ettevõtte püsiks. Pechsteinile on seevastu tippportlasena võistlemine ning treenimine töötasu teenimise viis, mistõttu pole Pechsteini ega muu tippportlase olukord võrreldav teiste tavaliste ettevõtetega.¹¹⁴ Seega leidis kohus, et kuivõrd sportlaste töötasu teenimise võimalus sõltub vahekohtu kokkuleppe sõlmimisest ning arvestades asjaolu, et tippportlastel pole ka alternatiivseid võimalusi valida töötasu teenimiseks mõni muu võistlus, kus osaleda (ettevõtte puhul tähendaks see mõne muu tehingu tegemist), siis ei ole tegemist võrdsete pooltega. Lisaks pole spordivõistlustel osalemise ainsaks põhjuseks võistlusest saadav tasu või auhinnaraha, vaid sportlasel võib olla spordiklubi ees lepinguline kohustus võistlusel osaleda.¹¹⁵

Mis puudutab argumenti, et Pechstein oleks saanud enne võistlusel osalemist väljendada oma mittenõustumist vahekohtumenetlusega, pöördudes selleks siseriikliku kohtu poole, siis kohus selles osas seisukohta ei võtnud. Küll aga leidis Pechstein ise, et selline seisukoht ei ole aktsepteeritav kahel põhjusel. Esiteks ei pruugi siseriiklik kohus jõuda otsust teha enne kui võistlus algab. Teiseks, isegi kui kohus jõuaks teha otsuse nii, et sportlasel on veel võimalik võistlusel osaleda, siis saaks seda otsust jõustada ainult selles riigis, mis otsuse tegi. Suurvõistlused toimuvad aga rahvusvahelisel tasandil.¹¹⁶

Töö autori hinnangul pole mõeldav, et sportlane peaks pöörduma eraldi kohtusse, kui ta vahekohtu kokkuleppega nõus pole. Seda ühelt poolt põhjusel, et oleks ebamõistlik nõuda sportlaselt eraldi kohtumenetluse läbimist ning seda olukorras, kus otsust oleks vaja suhteliselt kiiresti – kui sportlane saab kohtuotsuse, ükskõik kas positiivse või negatiivse, alles peale võistluse toimumist, siis on toimunud sisuliselt ressursi ja aja raiskamine. Hüpotetilises olukorras, kus sportlane ei nõustu vahekohtu kokkuleppega, ei osale seetõttu võistlusel ning saab positiivse otsuse peale seda, kui võistlus on läbi, pole sportlasel sellise otsusega enam midagi teha. Sellises olukorras pole ta sellest tegelikult midagi võitnud. Sportlase esmane huvi on osaleda võistlusel, kuid kui võistlus on läbi, ei saaks ega oleks mõistlik nõuda uue võistluse korraldamist.

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ Bitting, M. R. Mandatory, Binding Arbitration For Olympic Athletes: Is The Process Better Or Worse For "Job Security"? – Florida State University Law Review 1998/25, No 3.

¹¹⁶ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 89.

Isegi kui sportlane pöördub enne võistluse toimumist kohtusse, tekib küsimus, mis saab siis, kui sportlane või võistluse korraldaja kaevab kohtuotsuse peale edasi? Kui kohus jõuab teha otsuse enne võistluse toimumist, näiteks sportlase kasuks, on võistlust organiseerival poolel lihtne esitada selle peale apellatsioonkaebus ning venitada menetlust veel pikemaks, suurendades niimoodi tõenäosust, et kohtumenetlus ei saa enne võistluse toimumist läbi. Miski ei garanteeri sportlasele seda, et vastaspool ei esita kohtuotsuse peale sellist kaebust. Samuti võib eeldada, et ükski sportlane ei soovi pidada vaidlusi juba enne võistluse toimumist, vaid pigem on sportlase fookus võistluseks valmistumisel. Sama võiks oodata spordivõistluse korraldajalt – ilmselt sooviksid ka korraldajad hoida oma ressursi pigem võistluse ettevalmistamiseks ning edukaks korraldamiseks, mitte kulutada seda vaidlemisele. Seetõttu on mõistlikum, kui sportlasel on reaalne valik, kas nõustuda vahekohtu kokkuleppega või mitte, ilma et see mõjutaks tema võimalust võistlusel osaleda.

Argumenti, et sportlane peaks enne vahekohtu kokkuleppe sõlmimist väljendama enda mittenõustumist, esitati ka 2000. aastal *Stanley Roberts v. FIBA* kaasuses.¹¹⁷ Kohus leidis, et hageja, kes oli vahekohtu klauslist teadlik, ei jätnud klausliga seoses endale mingeid reservatsioone ega proovinud vahekohtu klauslit muuta, mistõttu oli ta andnud nõusoleku vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks.¹¹⁸ Mainitud lahendile on viidatud hiljem 2009. aastal *E. v. FIFA & Al-Ahly Sporting Club* kaasuses,¹¹⁹ kus hageja tugines vahekohtu kokkuleppe sõlmimise nõusoleku puudumise puhul sellele, et ta ei olnud FIFA reeglitest ning vahekohtu klausli olemasolust teadlik. Kohus ei pidanud sellist teadmatust tõenäoliseks ning leidis taas, et mis tahes reservatsioonide tegemata jätmise kaudu oli hageja nõustunud vahekohtu klausliga.¹²⁰ Selles asjas aga ei sõlmitud vahekohtu kokkulepet mitte võistlusel osalemiseks, vaid kokkulepe sisaldus lepingus sportlase ning klubi vahel. Selliselt võiks printsiibis tõesti leida, et sportlasel on n-ö tavalise lepingu sõlmimisel võimalik jätta endale reservatsioon või esitada vastuväiteid vahekohtu klauslile, kuivõrd tegemist pole niivõrd ajakriitilise olukorraga kui võistluste puhul. Samuti on argumenteeritud, et olümpiamängudel osalemine on sportlaste üks suuremaid unistusi. Seetõttu on küsitav, kas olukorras, kus vahekohtu kokkuleppega mittenõustumisel jääb sportlane ilma niivõrd olulise unistuse täitmisest, on sportlase nõustumine vahekohtumenetlusega tõeline ja ehtne.¹²¹ Seejuures võibki sportlasel olla võimalus pääseda olümpiamängudele ainult üks kord elus.¹²²

¹¹⁷ Šveitsi Föderaalkohtu 07.02.2001 lahend nr 4P.230/2000, *Stanley Roberts v. FIBA*.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Šveitsi Föderaalkohtu 07.10.2009 lahend nr 2009/A/1881, *E. v. FIFA & Al-Ahly Sporting Club*.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F., lk 64.

¹²² Bitting, M. R., lk 671.

Sportlaste olukorda mõjutab ka asjaolu, et spordiorganisatsioonidel on turul teinekord valitsev seisund. Arvestades rahvusvaheliste spordiliitude monopoolset seisundit, ei jää sportlastel üle muud kui nõustuda vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega.¹²³ Nagu eelnevalt mainitud, on näiteks jalgpallis FIFA spordiklubidele ette näinud kohustuse alluda ise ning allutada oma sportlasi CAS-i menetlusele. Selle tulemuseks on praktikas olukord, kus sportlastel pole muud valikut kui aktsepteerida vahekohtumenetlust *nolens volens* ehk tahtlikult või mitte.¹²⁴ Üksikul sportlasel pole ka võimu, et vahekohtu klausliga nõustumisest keelduda ning jätta endale õigus võistlusel osaleda.¹²⁵

2.2.2.2. Kohustuslik vahekohtu kokkulepe kui tühine tüüptingimus

Arvestades kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimise viisi, võib nende puhul tegemist olla tüüptingimustega. Esiteks on need eelnevalt välja töötatud tingimuse kasutaja poolt ning teiseks pole sportlasel kui teisel poolel olnud võimalust seda tingimust mõjutada. Üldjuhul ei eelne võistlusel osalemisele võistluse korraldaja ja sportlase vahelised läbirääkimised, mille tulemusena sõlmitaks sportlasega individuaalne leping. Vastupidi, sportlastel on võimalus vaid tingimustega nõustuda või mitte nõustuda, sarnaselt tavalise tarbijaga veebipoes. Nagu eelnevalt välja toodud, on vahekohtu kokkulepet, mida pole eelnevalt läbi räägitud ning mis sisaldub näiteks võistlusele kohalduvas reeglistikus, peetud tarbijate ja töötajate puhul tühiseks.¹²⁶ Rahvusvahelises kirjanduses ja praktikas pole kohustuslike vahekohtu kokkulepete tüüptingimustena käsitamist kuigi leidnud. Seda pole teinud ka Euroopa Inimõiguste Kohus Mutu ja Pechsteini kaasuses. Kuigi Mutu esitas argumendi, et temaga sõlmitud kohustusliku vahekohtu kokkuleppe näol oli tegemist tüüptingimusega, ei analüüsinud kohus seda argumenti põhjalikumalt.¹²⁷

Mutu, kes oli sõlminud Chelsea jalgpalliklubiga töölepingu, seisukoht oli, et tippsportlastega sõlmitavaid lepinguid peaks käsitama kui tüüptingimustega lepinguid, kuivõrd sportlastel pole

¹²³ Łukomski, J., lk 1. ISU turgu valitseva mõju temaatikat on Mutu ja Pechsteini kaasuse vaatest pikemalt käsitletud eelnevalt mainitud magistritöös: Tšernjak, P., eelkõige lk-d 58–60. Kuivõrd spordiorganisatsiooni monopoolse seisundi käsitus ei ole käesoleva töö keskpunkt ning selle mõju on varasemalt teadustöös käsitletud, ei peatu töö autor sellel teemal pikemalt. Oluline on aga autori hinnangul asjaolu, et kui spordivõistluse korraldaja on turgu valitsevas seisundis ning sisuliselt korraldab ainsana võistlusi, siis sportlase nõustumine vahekohtu kokkuleppega on sunnitud seda enam. Nagu mainitud, siis vähe sellest, et sportlane ei saa valitud võistlusel osaleda, siis on ühtlasi tegemist turul ainsa võistlusega, milles osalemiseiga sportlasel oleks võimalik üldse tulu teenida (ühtlasi n-õ oma unistusi täita).

¹²⁴ Šveitsi Föderaalkohtu 22.03.2007 lahend nr ATF 133 III 235. *Guillermo Cañas v. ATP Tour*, p 4.3.2.2; Deepak, G., lk 2.

¹²⁵ Bitting, M. R., lk 671.

¹²⁶ Vt käesoleva töö peatükk 2.1.

¹²⁷ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 81.

piisavalt läbirääkimisvõimet, et spordiklubid ja -föderatsioonid eemaldaks lepingutest vahekohtu klausli. Kõik Chelsea jalgpallurid olid kohustatud aktsepteerima vahekohtu klauslit ning see oli jalgpallisporis tavaline praktika. Ka väidetav võimalus tuua vaidlus siseriikliku kohtu ette oli Mutu hinnangul poolte ebavõrdsuse tõttu näilik. Seetõttu polnud ta enda hinnangul nõustunud vahekohtumenetlusega vabatahtlikult. Kohus leidis, et spordiklubid võivad olla läbirääkimistel tugevamas positsioonis, kuid konkreetses asjas Mutu ei tõendanud, et ta oleks olnud kohustatud vahekohtu kokkulepet sõlmima.¹²⁸ Kohus ei võtnud seisukohta selle kohta, kas teoreetiliselt võis vahekohtu kokkuleppe puhul tegemist olla tüüptingimusega.

Eesti õiguses võib ettevõtjast sportlasega sõlmitud kohustuslik vahekohtu kokkulepe kui tüüptingimus olla tühine. Iseseisva majandus- ja kutsetegevusega isikute puhul eeldatakse VÕS § 44 järgi teatud juhtudel tüüptingimuste ebamõistlikku kahjustamist, s.o VÕS § 42 lg-s 3 toodud tüüptingimuste puhul. VÕS § 42 lg 3 p 10 kohaselt on tüüptingimus kahjustav, kui sellega võetakse teiselt lepingupoolelt võimalus kaitsta oma õigusi kohtus või raskendatakse ebamõistlikult selle võimaluse kasutamist. Kohustuslikud vahekohtu kokkulepped, mis võtavad sportlastelt ära õiguse pöörduda siseriiklikusse kohtusse, langevad VÕS § 42 lg 3 p 10 alla, kuivõrd sportlaselt võetakse ära õigus kaitsta oma õigusi kohtus. Vahekohtu klausli ebamõistlikkust tuleb hinnata, lähtudes konkreetse lepingu asjaoludest ning arvestades VÕS §-s 44 sätestatud ebamõistliku kahjustamise eeldust.¹²⁹ Näiteks võib ebamõistlikult kahjustav olla tüüptingimus, mille järgi on vahekohtu asukoht ebamõistlikult kaugel, toob kaasa suuri kulutusi või millega määratakse vahekohtu koosseisu ainult tingimuse kasutaja esindajad.¹³⁰ Näiteks võiks autori hinnangul pidada tühiseks kohustuslikku vahekohtu kokkulepet, mille kohaselt lahendatakse vaidlused CAS-is, kuigi võistlus, mille raames, vahekohtu kokkulepe sõlmiti, oli Eesti tasandil, näiteks Eesti meistrivõistluste raames.

Riigikohus on 2015. aastal tehtud lahendis pidanud vahekohtu klauslit sportlasega sõlmitud lepingus tüüptingimuseks. Nimelt oli tsiviilasjas nr 3-2-1-150-14 hageja puhul tegemist jalgpalluriga, kellele EJK distsiplinaarkomisjon määras mängukeelu, mängu juhendamise ja tehnilises alas viibimise keelu ning keelu tegutseda ametiisikuna jalgpallialal. Kostja, s.o EJK väitel olid pooled sõlminud kokkuleppe lahendada vaidlus vahekohtus, mistõttu ei olnud maakohtul pädevust asja läbi vaadata.¹³¹ Seejuures oli tuvastatud, et vahekohtu kokkuleppe sisaldus hageja litsentsiavalduses. Riigikohus märkis, et sellise klausli puhul oli tegemist

¹²⁸ *Ibid.*, p-d 81 ja 119.

¹²⁹ RKTkm 3-2-1-150-14, p 14.

¹³⁰ Kull, I., VÕSK § 42/4.8.1, lk 238.

¹³¹ RKTkm 3-2-1-150-14, p-d 1–2.

VÕS § 35 mõttes tüüptingimusega. Sellisel juhul pidanuks alama astme kohtud Riigikohtu hinnangul arvestama ka VÕS § 42 lg 3 p-ga 10 ning VÕS §-ga 44 ehk hindama, kas tegemist võis olla tühise tüüptingimusega.¹³² Kusjuures kohtumäärusest ei tulene, et kohtud oleksid selles asjas pikemalt analüüsinud, kas hageja oli tarbija või ettevõtja, nagu tegi ringkonnakohus asjas nr 2-20-12037.¹³³ On võimalik, et hageja ise ei tuginenud sellele, et tema puhul võiks tegemist olla tarbijaga. Igal juhul nähtub sellest lahendist, et Riigikohus on kohaldanud ettevõtete kohta käivat VÕS §-i 44, millest saab järeldada, et sportlasest hagejat käsitati kui ettevõtjat. Vastust küsimusele, kas selles asjas oli tegemist tühise tüüptingimusega, ringkonnakohus hiljem siiski ei andnud, vaid piirdus analüüsiga, kas EJL apellatsioonikomisjoni tehtud otsus oli tühine või kas see tuli tunnistada kehtetuks.¹³⁴ Kohus leidis, et EJL apellatsioonikomisjoni näol polnud tegemist tegelikult vahekohtuga, kuna komisjon oli ühe menetlusosalise, s.o EJL moodustatud organ. Seetõttu ei saanud komisjoni pidada pooltest sõltumatuks ja erapooletuks vahekohtuks ning sellest tulenevalt polnud toimunud vahekohtumenetlust.¹³⁵ Arvestada tuleks täiendavalt sellega, et VÕS reguleerib materiaalõiguslikke lepinguid. Juhul kui vahekohtumenetlusele tuleb kohaldada välisriigi materiaalõigust, siis on vaieldav, kas vahekohtu klausli kehtivuse hindamisel tuleks lähtuda VÕS-i tüüptingimuste regulatsioonist või välisriigi materiaalõigusest.¹³⁶

Ka tsiviilasjas nr 2-20-12037 leiti, et Rahvusvahelise Veemoto Liidu reeglistikus sisalduv viide vahekohtumenetlusele oli tühine tüüptingimus VÕS § 42 lg 3 p 10 järgi. Siiski oli selles asjas kohtu hinnangul tegemist tarbijast sportlasega.¹³⁷ Seega ei saa olla täiesti kindel, et ettevõtjast sportlase puhul oleks lahendus olnud samasugune – VÕS § 44 järgi oleks olnud võimalik, et spordiorganisatsioon tõendab, miks tegemist pole ebamõistlikult kahjustava tüüptingimusega. Õiguskirjanduses on välja toodud, et ebamõistlik kahjustumine võib ettevõtete vaatest seisneda näiteks selles, et tingimuse kohaselt määratakse vahekohtu koosseis tingimuse kasutaja esindajatest või et kohaldatavaks õiguseks on selline, mille kohaldamine toob kaasa suuri kulutusi.¹³⁸

¹³² *Ibid.*, p 14.

¹³³ Vt TlnRnKo 2-20-12037, p 13.

¹³⁴ TlnRnKm 2-13-53167, lk 7 jj.

¹³⁵ *Ibid.*, lk 8.

¹³⁶ Torga, M., TsMSK § 717/3.1, lk 1393. – Kõve, V. jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2018 (edaspidi TsMSK).

¹³⁷ *Ibid.*, p 17. Tingimus oli tühine juba seetõttu, et järgitud ei oldud TsMS § 718¹ nõudeid ning VÕS-i tüüptingimuste reeglistikku oli rikutud veel lisaks sellele.

¹³⁸ Kull, I., VÕSK § 42/4.8.1, lk 230.

Samas ei ole kõige uuemas Riigikohtu määruses tsiviilasjas nr 2-22-14182¹³⁹ käsitletud kohustuslike vahekohtu kokkulepete käsitamist tüüptingimustena. Mainitud asjas sisaldus vahekohtu kokkulepe spordikoodeksis ning kostja leidis, et hagejad olid spordivõistlusel osalemisega vahekohtumenetlusega nõustunud.¹⁴⁰ Kuigi kohus selgitas vahekohtu kokkulepete sõlmimisega seonduvalt TsMS § 719 valguses näiteks seda, et vahekohtu kokkulepet ei saa sõlmida konkludentset, ei leidu määrusest analüüsi selle kohta, kas spordikoodeksis sisalduva vahekohtu kokkuleppe näol võis tegemist olla tüüptingimusega.¹⁴¹ Töö autori hinnangul võiks see kõne alla tulla, kuna tegemist oli klausliga, mida sportlased ei saanud tõenäoliselt läbi rääkida ega mõjutada. Eriti arvestades eelmises alapeatükis toodud analüüsi, et sportlased on vahekohtu klauslitega nõustumisel tegelikult nõrgemas positsioonis.

On võimalik ka, et vahekohtu klausel pole saanud lepingu osaks VÕS § 37 lg 1 järgi, näiteks kuna hagejatele ei tehtud selget viidet, et selline klausel eksisteerib, või hagejatel polnud võimalust tingimusega vahetult tutvuda. See aga eeldanuks, et kohus oleks tuvastanud, et tegemist oli tüüptingimusega VÕS § 35 mõttes – autori hinnangul see pigem nii oli. Samuti tõi Riigikohus välja, et vahekohtu kokkuleppe kehtivuseks pole „piisav, kui nt võistluslitsentsi saamiseks sõlmitavas lepingus lepatakse kokku mh rahvusvahelise alaliidu reeglite kohaldamises“,¹⁴² ilma et ka siinkohal oleks adresseeritud seda, et sellisel juhul võiks olla tegemist tühise tüüptingimusega. Arvestades Riigikohtu 2015. aastal antud seisukohta, et kohtutel tuleb lisaks TsMS § 718 nõuetele vahekohtu kokkuleppe kehtivuse hindamisel arvestada samuti võlaõigusseaduses sätestatud tüüptingimuste regulatsiooniga,¹⁴³ oleks kohtud võinud siinkohal vähemalt võtta seisukoha vahekohtu klausli tüüptingimuseks liigitamise või selle lepingu osaks saamise kohta, seda enam, et eeltoodut peavad kohtud hindama omal algatusel.¹⁴⁴

Küll aga pole töö autori teadmisel rahvusvahelisel tasandil kohustuslikke vahekohtu kokkuleppeid tüüptingimusteks liigitatud. Seda enam, et Euroopa Inimõiguste Kohus käsitas kohustuslikku vahekohtu kokkulepet n-ö tavalise kokkuleppena. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete kontekstis on küll käsitletud ka tüüptingimustele iseloomulikku seisundi ebavõrdsust (tüüptingimuste kasutaja on teise poole suhtes eeliseisundis) seoses sellega, et sportlased on vahekohtu kokkulepete sõlmimisel nõrgemas positsioonis, kuid omavahel pole

¹³⁹ RKTkm 2-22-14182.

¹⁴⁰ Vt ka käesoleva töö peatükk 2.2.1.

¹⁴¹ RKTkm 2-22-14182, p-d 30–32.

¹⁴² *Ibid.*, p 31.

¹⁴³ RKTkm 3-2-1-150-14, p 14.

¹⁴⁴ *Ibid.*; RKTko 3-2-1-1-07, p 21.

neid teemasid seotud.¹⁴⁵ Eestis on sellist kokkulepet peetud tühiseks olukorras, kus see on tarbija suhtes rakendatav tüüptingimus VÕS § 35 mõttes. Siiski on töö autori hinnangul nende mõne lahendi pinnalt tekkinud praktikas mõningane ebakõla, sest kõige viimases Riigikohtu lahendis ei käsitatud spordiorganisatsiooni ühepoolset kehtestatud vahekohtu klauslit tüüptingimusena, kusjuures seda võimalust isegi ei kaalutud.

Hindamisel, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustava tingimusega, tuleks arvestada ka seda, kas sellise tingimuse kasutamine on tavaline ega kujuta endast ebamõistlikku riski ümberjaotust. Kui tingimuse kasutamine on majanduskäibes tavaline, siis saab tingimuse kasutaja sellele tuginedes väita, et tingimus pole ebamõistlikult kahjustav.¹⁴⁶ Sellest tulenevalt tuleks küsida, kas spordiõiguses, eelkõige just Eesti praktikas, on vahekohtu kokkulepete kasutamine tavaline, et neid saaks pidada VÕS § 42 lg 3 p 10 ja § 44 vaatest aktsepteeritavateks. Kuigi on tõsi, et kohustuslikud vahekohtu kokkulepped on levinud ning seetõttu võiks nende ebamõistlikku kahjustamist eitada, siis on töö autori arvates siinkohal oluline poolte ebavõrdsus. Kui tegemist oleks pooltega, kes on läbirääkimispositsioonilt võrdsel tasemel (nagu näiteks kaks äriühingut), siis oleks selline praktika tõenäoliselt lubatav. Kuna aga eelnevalt on selgunud, et sportlased ei ole kaugeltki nii tugeval positsioonil nagu spordiorganisatsioonid, siis seab see autori hinnangul kahtluse alla sellise praktika aktsepteeritavuse. See, et selliste tingimuste kasutamine on levinud, ei peaks automaatselt tähendama, et need on ka kehtivad.

Eelnevast tulenevalt on autori arvates pigem tervitatav lähenemine, et kohustuslikke vahekohtu kokkuleppeid käsitatakse tüüptingimustena. Arvestades asjaolu, et sportlased pole tegelikkuses tihtipeale kaugeltki nii tugevas positsioonis nagu tüüptingimust kasutavad spordiorganisatsioonid, siis ei ole sportlastel võimalust selliseid vahekohtuklausleid mõjutada. Kas sellised kokkulepped on ka ebamõistlikult kahjustavad, tuleb otsustada konkreetsete asjaolude pinnalt ning arvestades konkreetse sportlase seisundit. Kuivõrd VÕS § 44 sätestab vaid ebamõistliku kahjustamise eelduse, siis on spordiorganisatsioonil igal üksikjuhul võimalik näidata, et selline tingimus ei kahjusta sportlast ebamõistlikult, eelkõige näiteks seetõttu, et tegemist on majanduslikult heal järjel oleva sportlasega või et temalt võimaluse võtmine pöörduda n-ö tavalisse kohtusse ei kahjusta tegelikkuses tema olukorda. Riigikohtu tasemel on VÕS § 42 lg 3 p-i 10 analüüsitud küll ainult ühel korral, kuid madalamate astmete kohtutes on

¹⁴⁵ Niedermaier, T. Arbitration Agreements between Parties of Unequal Bargaining Power – Balancing Exercises on Either Side of the Atlantic. – ZDAR: Zeitschrift für Deutsches und Amerikanisches Recht 2014/39, No 1, lk 13.

¹⁴⁶ TlnRnKo 2-21-17871, p 11.4.

sarnane lähenemine leidnud paaril korral kasutust väljaspool spordiõigust.¹⁴⁷ Küll aga ei saa vahekohtumenetlust ettenägevast tingimust pidada kahjustavaks ainult seetõttu, et vaidlus vahekohtumenetluses on kulukam kui vaidlus siseriiklikus kohtus või et vahekohtumenetlus toimuks keeles, mida tingimust vaidlustav pool ei valda.¹⁴⁸ Samuti võib kohustuslik vahekohtu kokkulepe olla lubatav professionaalse spordi valdkonnas ka seetõttu, et Euroopa Inimõiguste Kohus on nende lubatavust teatud tingimustel jaatanud. Millal on kohustuslikud vahekohtu kokkulepped lubatavad, analüüsib autor järgnevalt.

2.2.3. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavus

2.2.3.1. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavus inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vaatest

Kuigi USA-s on kohustuslikud vahekohtumenetlused tööõiguslikes, meditsiini ning tarbijakaitse valdkondades levinud,¹⁴⁹ pole selline lähenemine ei Eestis ega EL-is samavõrd iseenesest mõistetav. Kuigi tegemist on veel erandiga, siis näiteks Saksamaal on vahekohtu kokkulepete kasutamine ebavõrdsete poolte vahel tõusuteel.¹⁵⁰ Traditsioonilise lähenemise, mille kohaselt kehtiva vahekohtu kokkuleppe jaoks on vaja poolte vabatahtlikke nõusolekuid, kõrvale on tekkinud nn hübriidteooria. Selle teooria kohaselt on vahekohtu kokkulepe kui selline ülimuslik, kuid seejuures tuleb arvestada riigi huviga lahendada vaidlus efektiivselt ning parimal võimalikul viisil. Vahekohtud on selleks sobiv lahendus. Seetõttu on leitud, et kohustuslikud vahekohtu kokkulepped võivad olla kehtivad, isegi kui on tõendatud, et kokkuleppe sõlmimiseks puudus teise poole nõusolek.¹⁵¹ Valikuvabadus, kas sõlmida vahekohtu kokkulepe või mitte, pole seega absoluutne.¹⁵²

Euroopa Inimõiguste Kohus on Mutu ja Pechsteini kaasuses kohustuslikele vahekohtu kokkulepetele inimõiguste kaitse vaatest hinnangu andnud ning leidnud, et sellised kokkulepped võivad olla lubatavad ning inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni¹⁵³ (edaspidi konventsioon) artikkel 6 lg 1 kohaselt kehtivad.¹⁵⁴ Konventsiooni artikkel 6 lg 1

¹⁴⁷ TlnRnKm 2-20-14208, p 10.4; PMKo 2-21-17871, p-d 53–54.

¹⁴⁸ PMKo 2-21-17871, p-d 53–54.

¹⁴⁹ Niedermaier, T., lk 12.

¹⁵⁰ *Ibid.*, lk 13.

¹⁵¹ Deepak, G., lk 2.

¹⁵² Shome, R., Kalyanpur, S. Mandatory Consent Issues Under International Arbitration: The Case Of Sports And Consumer Arbitration. – International Journal Of Legal Developments And Allied Issues 2018/4, No 4, lk 438.

¹⁵³ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

¹⁵⁴ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p-d 92–96.

sätetab, et igaühel on õigus õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus. Seda õigust saab kohustuslike vahekohtu kokkulepetega piirata teatud tingimustel. Kuigi kirjanduses ning meedias on rohkem tähelepanu ja populaarsust saanud Claudia Pechsteiniga seonduv, siis tegelikult on selles otsuses liidetud kaks kohtuasja. Menetluses olid kahe kaebaja asjad ning teiseks kaebajaks oli professionaalne jalgpallur Adrian Mutu.

Adrian Mutu oli Rumeenia jalgpallur, kes sõlmis jalgpalliklubiga *Chelsea Football Club* 2003. aastal töölepingu. 2004. aastal viis Inglismaa Jalgpalli Assotsiatsioon läbi narkootikumide testi, mille tulemus oli Mutul positiivne, nimelt oli ta tarvitanud kokaiini. Chelsea lõpetas Mutuga töölepingu samal aastal ning Mutu sporditegevus jalgpallis peatati. Peale tegevuskeelu lõppemist oli Mutu alates 2005. aastast erinevates klubides. Mutu tegevus peatati ka 2010. aastal, taaskord narkootikumide tarvitamise tõttu. Töölepinguga, mille Mutu oli sõlminud Chelseaga, kohustus Mutu alluma FIFA 2001. aasta reeglitele,¹⁵⁵ millest hetkel on asjakohane reeglite artikkel 42. Mainitud säte nägi ette, et: „Ilma et see piiraks iga mängija või klubi õigust pöörduda klubide ja mängijate vahelistes vaidlustes tsiviilkohtusse, luuakse vaidluste lahendamise ja vahekohtu süsteem, mis koosneb järgmistest elementidest /.../“¹⁵⁶ Seega oli töölepingust tulenevatele vaidlustele ette nähtud vahekohtumenetlus, kuid printsiibis oli pooltel võimalik pöörduda ka siseriiklikkuse kohtusse. Vaidlus seisnes selles, kas võimalus pöörduda siseriiklikku kohtusse oli näilik või mitte ning kas vahekohtu kokkulepe oli kohustuslik või mitte.

Claudia Pechsteini puhul olid asjaolud mõnevõrra teised. Pechstein oli enne ISU korraldatud võistlust allkirjastanud dokumendi, milles nõustus ISU dopinguvastaste reeglite kohaldamisega. Reeglite kohaselt tuli vaidlused apellatsioonistmes lahendada CAS-is. Seejuures ei saanud Pechstein võistlusel osaleda enne, kui ta nõustus vahekohtumenetlusega.¹⁵⁷ Mõlema asja lahendamisel on olulisel kohal konventsiooni artikkel 6 lg 1. Kohus selle sätte mõttes ei tähenda tingimata kohut klassikalises mõttes, vaid tegemist võib olla spetsiaalsete vaidluste jaoks loodud asutusega.¹⁵⁸ Seejuures ei riiva vahekohtu klauslid, millel on õigusmõistmise süsteemile ning ka poolele endale kasulik mõju, printsiibis konventsiooni

¹⁵⁵ FIFA Regulations for the Status and Transfer of Players (2001). Arvutivõrgus: <https://digitalhub.fifa.com/m/32c1970589af6f92/original/maqzja40s2b90xdxik0k-pdf.pdf> (29.02.2024).

¹⁵⁶ Töö autor on tõlkinud inglise keelest: “Without prejudice to the right of any player or club to seek redress before a civil court in disputes between clubs and players, a dispute resolution and arbitration system shall be established which shall consist of the following elements /.../”.

¹⁵⁷ BGH, Urteil vom 07.06.2016 – KZR 6/15, p 2.

¹⁵⁸ EIKo 1643/06, *Suda vs. Czech Republic*, p 48.

artikkel 6 lõiget 1.¹⁵⁹ Samuti tuleb teha vahet kohustusliku ning vabatahtliku vahekohtumenetluse vahel. Kui kohustuslik vahekohtumenetlus on selline, mis on nõutud seadusega, siis peab vahekohus tagama, et täidetud on artikkel 6 lg 1 kaitsemeetmed.¹⁶⁰ Kui tegemist on vabatahtliku vahekohtumenetlusega ehk see tuleneb poolte vabatahtlikest nõusolekutest, siis pooled vabatahtlikult loobuvad artikkel 6 lg-s 1 sätestatud kaitsest. Selline loobumine pole keelatud, kui nõusolek on vabalt antud, seaduslik ning ühemõtteline.¹⁶¹

Euroopa Inimõiguste Kohus on iseenesest CAS-i kontekstis leidnud, et poolte huvides on, et spordiõiguslikud vaidlused, eriti professionaalse spordi kontekstis ja rahvusvahelisel tasandil, lahendab selleks spetsialiseerunud asutus, millel on võimalik teha otsus kiiresti¹⁶² ja odavalt. CAS-i liikmetelt nõutakse, et nad oleksid läbinud koolitused, neil oleks tunnustatud spordiõiguslik ja/või rahvusvahelise õiguse kompetents ning hea teadmine spordist üldiselt. Samuti peavad CAS-i vahekohtunikud oskama ühte CAS-i ametlikest keeltest, milleks on inglise või prantsuse keel.¹⁶³ Sellised vahekohtunikele ette nähtud nõudmised aitavad kaasa asjade ühtsele menetlemisele ning loob kindlustunnet, eriti kuna CAS-i otsust on võimalik edasi kaevata Šveitsi Föderaalkohtusse.¹⁶⁴ Selle tulemusena koheldakse kõikide riikide sportlasi ühtemoodi.

Ka riigid ise pooldavad ideed, et spordivaidluste lahendamine ei oleks nende ülesanne.¹⁶⁵ Spordivaidluste lahendamisel on tekkinud oma ühtne praktika ning tavad. Rahvusvaheliste spordivaidluste siseriiklikesse kohtutesse suunamine viiks selleni, et vaidluste lahendamise praktika oleks riigiti erinev, kahjustades nii spordiõiguslike põhimõtete rakendamist. Samuti võib menetlus siseriiklikes kohtutes olla ajamahukam kui vahekohtus ning riikidel võib olla kalduvus pooldada kodumaiseid spordiklubisid ning -ühendusi.¹⁶⁶ Väljakujunenud praktika väljendub selles, et saab öelda, et on olemas eraldi *lex sportiva*.¹⁶⁷ Kui pooldada alternatiivi, et spordivaidlusi lahendavad siseriiklikud kohtud, on tarvis, et eksisteeriks kohalikud väljaõpetatud spetsialistid ja kohtunikud, kes on spordivaidlustele spetsialiseerunud. Kohalike

¹⁵⁹ EIKo 41069/12, *Tabbane vs. Switzerland*, p 25.

¹⁶⁰ EIKo 1643/06, *Suda vs. Czech Republic*, p-d 48–49.

¹⁶¹ EIKo 1643/06, *Suda vs. Czech Republic*, p 48. Vt nt ka EIKo 1742/05, *Eiffage S.A. and Others vs. Switzerland*, EIKo 1643/06, *Suda vs. Czech Republic*; EIKo 31737/96, *Suovaniemi and Others vs. Finland*.

¹⁶² Vt ka Rigozzi, A., Besson, S., McAuliffe, W., lk 1.

¹⁶³ Reilly, L., lk 65.

¹⁶⁴ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 98.

¹⁶⁵ Haemmerle, C. L. Choice of law in the court of arbitration for sport: overview, critical analysis and potential improvements. – *The International Sports Law Journal*. Springer International Publishing 2013/13, lk 313.

¹⁶⁶ Ruggie, J. G. For The Game. For The World. – *FIFA and Human Rights. Corporate Responsibility Initiative Report No. 68*. Cambridge, MA: Harvard Kennedy School, lk 26.

¹⁶⁷ Rigozzi, A., Besson, S., McAuliffe, W., lk 2.

spetsialistide treenimine kõikides riikides oleks aga veelgi ajakulukam ja mahukam. Samuti võtaks sellisel juhul kauem aega, et kõikidesse sellistesse vahekohtutesse jõuaks samasugune praktika ning arusaamine spordiõiguslike probleemide lahendamisest.¹⁶⁸ Ka Euroopa Inimõiguste Kohus nõustus Mutu ja Pechsteini kaasuses, et üks keskne spordivaidluste lahendamise asutus on spordi valdkonna erisusi arvestades sobiv lahendus.¹⁶⁹

Töö autor peatub siinkohal ühel aspektil, mida Euroopa Inimõiguste Kohus mainis, nimelt CAS-i menetluse maksumus. Euroopa Inimõiguste Kohus leidis, et spordivaidluse lahendamine vahekohtu poolt kiirelt ja odavalt (inglise keeles *inexpensively*) on sobiv lahendus.¹⁷⁰ Õiguskirjanduses on aga kahtluse alla seatud, kas CAS-i menetlus on ikka sportlastele odav. Tegelikult pole CAS-i menetlus nii odav kui arvatakse ning kaugelki pole see tasuta. Samuti on CAS-i kaebuste esitamine muutunud ajaga üksikutele sportlastele järjest keerulisemaks, võrreldes siseriiklikku kohtusse pöördumisega.¹⁷¹ Kuni aastani 2004 oli CAS-i kaebamine tasuta, kuid samal aastal muudeti CAS-i reegleid selliselt, et tasuta saab kaebust esitada vaid piiratud juhtudel. 2012. aastal piirati tasuta kaebuse esitamise võimalust veelgi ning nüüd on võimalik seda teha ainult siis, kui sportlase üle tehtud otsus on eranditult distsiplinaarset laadi ning selle on teinud rahvusvaheline föderatsioon või spordiorganisatsioon (spordivahekohtu koodeksi punkt R65.1).¹⁷² Kusjuures ka siis on võimalik, et CAS-i divisjonipresident otsustab, et menetlus on tasuline ning pooled peavad vahekohtumenetluse kuld ise kandma, kui asjaolud seda nõuavad (spordivahekohtu koodeksi punkt R65.4).¹⁷³ Seejuures peab sportlane spordivahekohtu koodeksi punkti R65.2 kohaselt ainuüksi menetluse algatamiseks tasuma 1000 Šveitsi franki, mis on umbes 1042,23 eurot. Kui sportlane soovib CAS-i tehtud otsust vaidlustada, tõusevad kuld veelgi. Näiteks oli Pechsteini puhul juba enne Euroopa Inimõiguste Kohtusse pöördumist, s.o CAS-i, Šveitsi Föderaalkohtu ning Saksa kohtute menetlustes kulunud eeldatavasti 300 000 euro kanti.¹⁷⁴

¹⁶⁸ De Marco, N. Compelled Consent – Pechstein & the Dichotomy and Future of Sports Arbitration. – Blackstone Chambers 2016, lk 6. Arvutivõrgus: https://www.blackstonechambers.com/documents/Pechstein_article_040716_2.pdf (01.03.2024).

¹⁶⁹ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 98.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F., lk 73.

¹⁷² Rigozzi, A., Hasler, E., Quinn, B. The 2011, 2012 and 2013 revisions to the Code of Sports-related Arbitration. – Jusletter 3. juuni 2013, lk 17. Court of Arbitration for Sport. Arvutivõrgus: <https://lk-k.com/wp-content/uploads/RIGOZZI-HASLER-QUINN-The-2011-2012-2013-Revisions-of-the-CAS-Code-Jusletter-3-June-2013-Annex.pdf> (01.03.2024).

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ Duval, A. The BGH's Pechstein Decision: A Surrealist Ruling. – Asser International Sports Law Blog 8. juuni 2016. Arvutivõrgus: <https://www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/the-bgh-s-pechstein-decision-a-surrealist-ruling> (27.03.2024).

Ükskõik kui kiire ja spetsialiseerunud võib vahekohus olla, pole kohustuslik CAS menetlus õigustatud, kui menetluskulud on nii kõrged, et takistavad sportlasel CAS-i pöörduda ning oma õigusi kaitsta. Seetõttu peaks sportlasel olema võimalus tõendada, et vahekohtusse pöördumine on niivõrd kulukas, et takistab talle ligipääsu õigusemõistmisele. Menetluse kulukuse korral pole sportlasel ka lootust tasuta õigusabile, kuna vähemalt Šveitsis ei pakuta seda vahekohtumenetluste puhuks. Kuivõrd menetlus CAS-is on kulukas, võib juhtuda, et sportlane ei suuda võtta esindajat ega kanda ka menetluskulusid.¹⁷⁵

Tulles tagasi Mutu ja Pechsteini kaasuse juurde, siis oli Euroopa Inimõiguste Kohtu järeldus kummagi kaebaja suhtes erinev. Mutu puhul märkis kohus, et FIFA 2001. aasta reeglite artikli 42 kohaselt, millega Mutu oli nõustunud, oli võimalik Mutul pöörduda ka siseriiklikku kohtusse ning ta ei olnud kohustatud pöörduma CAS-i. Mutu argumendi kohta seoses tema ja Chelsea ebavõrdsusega leidis kohus lihtsalt, et Mutu pole neid väiteid tõendanud. Täpsemalt oleks Mutu saanud kohtu arvates tõendada seda, et tagasihoidlikema vahendite ning võimekusega jalgpalliklubid kui Chelsea oleks samuti keeldunud Mutuga lepingu sõlmimisest juhul, kui Mutu oleks pakkunud vahekohtu klausli asemel leppida kokku kohtualluvuses mõnes siseriiklikus kohtus.¹⁷⁶

Töö autori hinnangul on kohtu nimetatud seisukoht mõnevõrra asjakohatu, kuivõrd see, kas vahekohtu klausel on sportlasele peale sunnitud ning kas sportlasel on olnud võimalust seda läbi rääkida, peaks sõltuma sellest, kes oli konkreetse sportlase vastaspooleks. See, kui mõni vähem jõukas jalgpalliklubi oleks nõustunud vahekohtu klausli eemaldamisega lepingust, ei tähenda, et Chelsea tingimuse puhul poleks tegemist olnud kohustusliku vahekohtu klausliga. Töö autori hinnangul tuleks vahekohtu klausli kohustuslikkust hinnata kindla juhtumi põhiselt, mitte vaadata seda, kuidas oleks olukord olnud teiste spordiklubidega lepingute sõlmimisel. Sisuliselt võib olla nii, et Chelsea lepingus sisaldunud vahekohtu klausel ning viide FIFA 2001. aasta reeglitele on käsitatavad tüüptingimustena, kuid mõne teise spordiklubi lepingus mitte. See kõik peaks sõltuma lõppkokkuvõttes vaid sellest, kas just Chelsea sportlastel oli võimalik seda tingimust mõjutada või mitte.

Kuna aga Mutu ei olnud tõendanud, et kõik Chelsea mängijad olid kohustatud vahekohtu klausliga nõustuma, siis ei saanud kohus sellele probleemile lõplikku vastust anda. Samuti ei olnud Mutu tõendanud, et tal ei olnud reaalselt võimalik FIFA 2001. aasta reeglite artikli 42

¹⁷⁵ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F., lk 74.

¹⁷⁶ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 119.

alusel pöörduda oma õiguste kaitseks siseriiklikku kohtusse. Seetõttu ei olnud tõendatud, et Mutu oleks olnud valiku ees, kas nõustuda vahekohtumenetlusega või jääda ilma võimalusest teenida raha mängijana. Mutu olukorras ei olnud seega tegemist kohustusliku vahekohtu klausliga.¹⁷⁷

Küsitav oli, kas Mutu antud nõusolek oli ühemõtteline, kuivõrd see on samuti vabatahtliku nõusoleku üks eeldusi. Nimelt oli Mutul FIFA 2001. aasta reeglite artikli 42 kohaselt võimalik pöörduda CAS-i asemel ka siseriiklikku kohtusse, kuid ta otsustas CAS-i kasuks. Kuna Mutu pöördus CAS-i poole, siis oli vaieldav, kas ta loobus sellise käitumisega teadlikult õigusest lahendada asi iseseisva ning erapooletu tribunali ees. Iseseisva ning erapooletu tribunali ees asja lahendamise loobumine on võimalik vaid siis, kui selline loobumine on ühemõtteline ja vabatahtlik.¹⁷⁸ Varasemas Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuses *Suovaniemi and Others*¹⁷⁹ leidis kohus, et kaebaja nõusolek lahendada asi vahekohtumenetluses oli ühemõtteline, kuna ta ei olnud taotlenud vahekohtuniku tagasikutsumist, kelle iseseisvuses ning erapooletuses ta oli kahelnud. Mutu seevastu oli vahekohtuniku erapooletuse ning iseseisvuse vaidlustanud, mistõttu polnud asjaolud viidatud lahendiga analoogsed ning Mutu ei olnud loobunud õigusest lahendada vaidlus iseseisva ning erapooletu tribunali ees. Seega, kuigi vaidlus tuli lahendada CAS-is, siis laienesid Mutu vahekohtumenetlusele konventsiooni artikkel 6 lg-st 1 tulenevad kaitsemeetmed ning CAS-i menetlus pidi olema erapooletu ja iseseisev.¹⁸⁰

CAS-i erapooletuses ja iseseisvuses on kaheldud. Üheks argumendiks on see, et sportlaste kohta teevad otsuseid samad isikud, kes sportlast rikkumises süüdistavad. Seda põhjusel, et CAS-i kuuluvad suurte spordiorganisatsioonide ning -föderatsioonide esindajad, keda peetakse organisatsioonide poole kallutatuks ning kes pole väidetavalt erapooletud,¹⁸¹ nagu oleks seda kohus. CAS-i erapooletuse probleem seisneb selles, et vaidlevatel pooltel on võimalik valida asja lahendavaid vahekohtunikke kinnisest nimekirjast, mille on kokku pannud Rahvusvaheline Spordiarbitraaži Nõukogu (inglise keeles *International Council of Arbitration for Sport*, edaspidi ICAS). ICAS ise koosneb aga suuresti just spordiorganisatsioonide esindajatest. Nimelt kuulub ICAS-esse 20 liiget, kellest neli valivad rahvusvahelised spordialaliidud, Rahvuslike Olümpiakomiteede Assotsiatsioon (inglise keeles *Association of the National Olympic Committees*) ning Rahvusvaheline Olümpiakomitee. Iga asutus valib neli liiget (kokku

¹⁷⁷ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 121.

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ EIKo 31737/96, *Suovaniemi and Others vs. Finland*.

¹⁸⁰ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 123.

¹⁸¹ Rigozzi, A., Robert-Tissot, F., lk 70 ja seal viidatud kirjandus. Deepak, G., lk 2–3.

12 liiget), kes omakorda valivad veel neli liiget. Viimased neli liiget on isikud, kes on iseseisvad eelmainitud asutustest. Seega on tegemist suuresti rahvusvaheliste spordiorganisatsioonide poolt valitud liikmetega, mistõttu tekib küsimus ICAS-e ning sealt edasi ka nende valitud vahekohtunike erapooletusest. Seejuures ei või vaidlevad pooled määrata asja lahendama vahekohtunikku, kes oleks väljastpoolt CAS-i süsteemi.¹⁸²

Euroopa Inimõiguste Kohus seevastu on leidnud, et asjaolu, et ICAS koostab nimekirja valitavatest vahekohtunikest, ei ole iseenesest piisav leidmaks, et kõik või suurem osa valitavaid vahekohtunikke ei ole erapooletud. Ainuüksi see asjaolu pole piisav, et kalduda kõrvale Šveitsi Föderaalkohtu praktikast, mille kohaselt on CAS-i vahekohtunike tehtud otsuseid peetud erapooletuteks. Euroopa Inimõiguste Kohtu hinnangul oli tegemist tõendamata ning spekulatiivsete väidetega.¹⁸³ Seega jaatas kohus CAS-i erapooletust ning sobivust vahekohtuna, mis vastaks konventsiooni artikkel 6 lg-s 1 kirjeldatud tunnustele. See aga ilmselt ei välista võimalust, et tulevikus võiks mõni sportlane tõendada, et tegelikkuses pole CAS-i vahekohtunikud erapooletud.

Nagu eelnevalt märgitud, siis Pechsteini asjas leidis Euroopa Inimõiguste Kohus, et Pechsteini nõusolek CAS-i menetlusega polnud vabatahtlik, mistõttu polnud vahekohtu kokkulepe vabatahtlik. Lahtiseks jäi, kas tegemist võis olla kohustusliku kokkuleppega, kuna on võimalik, et seadusega sätestatakse kohustuslik vahekohtumenetlus.¹⁸⁴ Pechsteini puhul tulenes kohustus pöörduda CAS-i hoopis ISU regulatsioonidest,¹⁸⁵ mitte seadusest.¹⁸⁶ Kuivõrd kohustusliku vahekohtu kokkuleppe puhul on oluline, et selle kohustuslikkus tuleneks seadusest, siis oleks olnud loogiline, et vabatahtliku nõusoleku puudumise jaatamisele oleks järgnenud järeldus, et kohustus CAS-i pöörduda puudus. Kohus aga leidis, et kuigi vahekohtusse pöördumise kohustus ei tulenenud seadusest, vaid ISU regulatsioonidest, millega Pechstein polnud vabatahtlikult nõustunud, siis oli tegemist kohustusliku vahekohtu klausliga ning CAS-i menetluses pidid olema tagatud konventsiooni artikkel 6 lg-st 1 tulenevad kaitsemeetmed, s.o tagatud pidi olema vahekohtu iseseisvus ning erapooletus.¹⁸⁷

¹⁸² Deepak, G., lk 2–3.

¹⁸³ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 158.

¹⁸⁴ Vabatahtliku ja kohustusliku vahekohtumenetluse kohta vt käesoleva töö lk 39.

¹⁸⁵ ISU põhikiri ja üldised reeglid. ISU Constitution And General Regulations (2022. a juunis jõustunud versioon). Arvutivõrgus: <https://www.isu.org/inside-isu/rules-regulations/isu-statutes-constitution-regulations-technical/29326-constitution-general-regulations-2022/file> (02.03.2024).

¹⁸⁶ EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*, p 115.

¹⁸⁷ *Ibid.*

Eelnevast nähtub, et kohus võrdsustas sisuliselt ISU regulatsioonid seadusega, kuid mis põhjusel, seda kohus pikemalt ei selgitanud. Töö autori hinnangul on tegemist olukorraga, kus spordiorganisatsiooni eeskirjas oli vahekohtumenetlus ette nähtud ning tänu sellele pääseti eeldusest, et vahekohtu kokkuleppe jaoks on tarvis sportlase vabatahtlikku nõusolekut. Töö autori arvates oli Pechsteini olukord sisuliselt samasugune nagu Mutu – suurem spordiorganisatsioon on ette näinud, et vaidluste lahendamiseks tuleks pöörduda spordivahekohtusse ning sportlasel on võimalus sellega nõustuda või mitte. Mutu oli kohtu hinnangul CAS-i menetlusega nõustunud, mistõttu oli tegemist vabatahtliku kokkuleppega. Pechsteini puhul polnud nõusolek vabatahtlik, kuid kohus luges vahekohtu klausli siiski kehtivaks, mitte ei järeldanud, et see on tühine. Töö autori arvates poleks sellisel juhul sisuliselt vahet olnud, kui Mutu ka poleks vahekohtu klausliga nõustunud. Sellisel juhul on tõenäoline, et kohus oleks lugenud FIFA 2001. aasta reeglid piisavaks, et tuletada neist kohustusliku vahekohtumenetluse kohaldumise, nii nagu seda tehti ISU regulatsioonide puhul.

Õiguskirjanduses on leitud, et Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus Mutu ja Pechsteini asjas ei lahendanud tegelikult küsimust sellest, kas kohustuslikud vahekohtu kokkulepped spordivahekohtute, eelkõige CAS-i kasuks peaksid olema aktsepteeritavad. Euroopa Inimõiguste Kohtu järeldus, et kohtumenetlus CAS-is ei rikkunud Mutu ning Pechsteini õigusi ning järgis konventsiooni artikkel 6 lg-s 1 sätestatud tingimusi, ei tähenda, et sunniviisiline või kohustuslik vahekohtumenetlus oleks üldiselt lubatav. Samuti on võimalik, et kohustuslikud vahekohtu kokkulepped rikuvad muid inimõigusi. Lisaks olid kohtu järeldused suuresti juhtumipõhised, s.o tulenesid konkreetsetest lepingutest.¹⁸⁸ Nagu eelnevalt läbi käinud, mainis kohus mitmel korral, et Mutu (ning mõnikord ka Pechstein) pole suutnud oma seisukohti ja argumente tõendada. Töö autor on samuti arvamusel, et nii mõneski aspektis jäi lahendus lahtiseks ning pole välistatud, et mõne teise kaasuse puhul oleks lahendus olnud hoopis teine. Seetõttu ei saa täie kindlusega väita, et kohustuslikud vahekohtu kokkulepped kui sellised peaksid olema lubatud või et spordiorganisatsioonid võiksid neid julgelt ja laialdaselt kasutada. Kindel on aga, et kui vahekohus on erapooletu ning iseseisev, siis on Euroopa Inimõiguste Kohtu kohaselt kohustuslik vahekohtu kokkulepe lubatav.

¹⁸⁸ Freeburn, L., lk 298.

2.2.3.2. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavus Eesti õiguses

Kaheldav on, kas kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine on Eesti õiguses lubatav. PS § 15 lg 1 esimene lause näeb ette, et igapähele on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. PS § 15 lg 1 esimene lause sätestab isikutele kaebepõhiõiguse.¹⁸⁹ Sarnaselt konventsiooni artikkel 6 lg-le 1 peab ka PS § 15 lg 1 kohaselt menetlus olema sõltumatu ja erapooletu ning toimuma seaduse alusel moodustatud kohtus.¹⁹⁰

Eesti praktikas on kohustuslike vahekohtu kokkuleppeid peetud PS-ga vastuolus olevaks. Ringkonnakohus leidis tsiviilasjas nr 2-16-14898,¹⁹¹ et kuigi spordivaidluste üldkohtule allutamine võib tunduda ebamõistlik, siis PS § 15 lg-st 1 tulenevalt on igapähele tagatud õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste kaitseks kohtusse. Sellise õiguse saab sportlaselt võtta vaid „selgelt vabatahtliku kokkuleppe alusel“.¹⁹² Selles asjas sisaldus vahekohtu kokkulepe võistlusele kohalduvas reeglistikus, millele oli sportlasele vaid viidatud ning mis välistas sportlase võimaluse pöörduda kohtusse. Kohus ei tuvastanud, et sportlasega oleks sõlmitud vabatahtlik vahekohtu kokkulepe.¹⁹³ Töö autor mõistab kohtu sõnu „selgelt vabatahtliku kokkuleppe alusel“ selliselt, et kokkuleppele antud nõusolek peab olema selgelt vabatahtlik, mitte ei pea kokkulepe ise olema selge (näiteks kokkuleppe sõnastus). Sportlase vabatahtlikkuses ja soovis sõlmida vahekohtu kokkulepe ei tohi esineda kahtlusi. Seejuures kohus ei selgitanud täpsemalt, millal on kokkulepe selgelt vabatahtlikult sõlmitud. Tuleb märkida, et mainitud lahend tehti 2017. aastal ehk enne seda, kui Euroopa Inimõiguste Kohus tegi otsuse Mutu ja Pechsteini asjas.

Seisukohta, et vahekohtu kokkulepe peaks olema sõlmitud vabatahtlikult, on väljendatud nii õiguskirjanduses kui ka Riigikohtu praktikas. Iseenesest on põhiseaduspärane PS § 15 lg-s 1 sätestatud kaebeõigusest loobumine vahekohtuklausliga, kuna kaebepõhiõiguses on dispositiivne õigus.¹⁹⁴ Riigikohus on selgitanud, et isiku loobumine võimalusest lahendada vaidlus kohtus peab olema vabatahtlik. Eraõigussuhtes on pooltelt laiaulatuslik võimalus seda suhet käsutada ning see hõlmab ka vaidluste lahendamist. Kohus leidis, et kaebeõigusest loobumisega peavad pooled arvestama, et sellega loobutakse mõningal määral põhiõiguste sellisest kaitsest, mida

¹⁸⁹ Pilving, I., PSK § 15/6, lk 189. – Madise, Ü. jt (koost). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. Tallinn: Iuridicum 2020 (edaspidi PSK).

¹⁹⁰ *Ibid.*, § 15/56, lk 204.

¹⁹¹ TlnRnKm 2-16-14898.

¹⁹² TlnRnKm 2-16-14898, p 30.

¹⁹³ *Ibid.*; vt ka käesoleva töö peatükk 2.2.1.

¹⁹⁴ Pilving, I., PSK § 15/6, lk 191.

muidu pakuks siseriiklik kohus.¹⁹⁵ Seega on Riigikohus pidanud oluliseks seda, et vahekohtumenetluse kasuks otsustamine oleks tehtud rangelt vabatahtlikult.

Kohustuslike vahekohtu kokkulepete puhul on küsitav, kas loobumine võimalusest pöörduda kohtusse on vabatahtlik. Töö autori arvates on välistatud, et kohustuslikud vahekohtu kokkulepped, kus nõustumisest keeldumisega kaasneb võistlemise võimalusest ilmajäämine, on selgelt vabatahtlikult sõlmitud. Seda juba seetõttu, et nagu eelnevas analüüsis leitud, ei peeta selliseid vahekohtu kokkuleppeid ka rahvusvahelisel tasandil vabatahtlikeks ning seda on kinnitanud Euroopa Inimõiguste Kohus. Seega ei saa rääkida ainult sellest, kas vahekohtu kokkuleppe vabatahtlikkuses saab kahelda, vaid sellised kokkulepped polegi kindlasti vabatahtlikult sõlmitud.

Asjas nr 2-16-14898 maakohus nõustus oma hilisemas otsuses ringkonnakohtu seisukohaga vahekohtu kokkuleppe PS § 15 lg-ga 1 vastuolus olemise kohta. Maakohus lisas, et kuigi Riigikohus on märkinud, et rahvusvaheliselt lahendatakse spordivaidlusi tõesti vahekohtutes,¹⁹⁶ siis oli käesolevas asjas vaidluse allutamine tavakohtule õigustatud korrektselt sõlmimata jäänud vahekohtu kokkuleppe tõttu.¹⁹⁷ Seejuures tuleks arvestada konteksti, milles mainitud otsus tehti. Nagu peatükis 2.2.1 selgitatud, sisaldus vahekohtu kokkuleppe Rahvusvahelises Spordikoodeksis, millele oli sportlasele ainult viidatud. Kohtud leidsid, et selline spordikoodeksile viitamine pole TsMS § 719 lg-s 1 sätestatud eelduste täitmiseks korrektne viis, kuidas vahekohtu kokkuleppeid sõlmida. Töö autor mõistab kohtu seisukohta selliselt, et selles asjas polnud vahekohtu kokkuleppe sõlmitud vabatahtlikult eelkõige sellepärast, et sportlasel polnud võimalik vahekohtu kokkuleppega vahetult tutvuda. Seisukohta selle kohta, kas selline vahekohtu kokkuleppe sõlmimine, mis mõjutab sportlase võimalust võistelda, on samuti vabatahtlik või põhiseaduspärane, kohtud ei andnud. Seega ei saa olla kindel, et juhul, kui vahekohtu kokkuleppe oleks sisaldunud litsentsitaotluses, millele sportlane oleks andnud allkirja, oleks kohtute järelendus olnud vahekohtu kokkuleppe kehtivuse kohta endiselt sama.

Arvestades ringkonnakohtu sõnavalikut „selgelt vabatahtliku kokkuleppe alusel“, võiks töö autori hinnangul asuda pigem seisukohale, et vahekohtu kokkuleppe, ilma milleta pole võistelda

¹⁹⁵ RKPJKm 3-4-1-1-08, p 6. Vahekohtumenetluse põhiseaduspärasuse kohta vt põhjalikumalt ka Telk, L. Vahekohtumenetlus põhiseadusega garanteeritud menetluslike põhiõiguste vaatenurgast. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016. Märkida tuleb, et viidatud töö on kirjutatud vabatahtlike vahekohtu kokkulepete kohta ning enne, kui Euroopa Inimõiguste Kohus tegi otsuse Mutu ja Pechsteini asjas. Samuti pole viidatud töö kirjutatud spordiõiguse vaatest.

¹⁹⁶ RRTKm 3-2-1-95-13, p 10.

¹⁹⁷ HMKo 2-16-14898, p 67.

võimalik, pole selgelt vabatahtlikult sõlmitud. Euroopa Inimõiguste Kohus on aga Mutu ja Pechsteini asjas kohustuslikke vahekohtu kokkuleppeid lubatavaks pidanud, kui spordivahekohtus on erapooletu ja iseseisev. Niisiis on Euroopa Inimõiguste Kohtu lähenemine kohustuslikele vahekohtu kokkulepetele leebem kui Eesti õiguskirjandus või praktika. Samas ei ole kohustuslikke vahekohtu kokkuleppeid Eestis PS vaatest pikemalt analüüsitud, samuti pole antud hinnangut Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohale Mutu ja Pechsteini asjas. Keelatud ei ole, kui liikmesriik kehtestab enda õiguses inimõiguste kaitseks rangemad standardid kui teeb seda Euroopa Inimõiguste Kohus.¹⁹⁸ Olukorras, kus PS ei luba mitte mingil juhul vahekohtumenetlust ilma selgelt vabatahtliku nõusolekuta, on sportlastele tagatud suurem kaitse kui olukorras, kus sellest nõudest on erandeid. Seega oleks lubatud inimõiguste vaatest kohustuslike vahekohtu kokkulepete kasutamist Eesti õiguses hoopiski eitada.

Kuigi PS ei luba justkui sellist lähenemist, mida Euroopa Inimõiguste Kohus on välja käinud, peaks PS § 15 lg 2 ja § 123 lg 2 vaatest hindama, ega Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust ei saa või tuleks tõlgendada kooskõlas PS-ga. PS § 123 lg 2 kohaselt kohaldatakse Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingut, juhul kui mõni Eesti seadus või muu akt on vastuolus selle välislepinguga. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni puhul on tegemist Riigikogu ratifitseeritud välislepinguga, millel on prioriteet Eesti seaduste ja aktide suhtes.¹⁹⁹ Kuigi seaduse või muu akti all ei saa mõista põhiseadust,²⁰⁰ saab konventsiooni kasutada põhiseaduse mõtte avamisel.²⁰¹ Niisamuti saab PS tõlgendamisel kasutada abina Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat.²⁰²

Argumenti, et igapähele on PS § 15 lg 1 kohaselt õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse, on esitatud tsiviilasjas nr 2-13-48794.²⁰³ Hageja puhul oli tegemist jalgpalluriga, kes oli allkirjastanud litsentsiavalduse, milles sisaldus kohustus pöörduda vaidluste tekkimisel sõltumatu, erapooletu, Eesti seaduse alusel asutatud ja Eestis tegutseva jalgpallialase vahekohtu poole. Kohus leidis, et selliselt sõlmitud vahekohtu kokkulepe oli kehtiv. Lisaks leidis kohus, et hageja õigust pöörduda kohtusse ei olnud piiratud ebaseaduslikult, kuna hageja loobus sellest põhiõigusest.²⁰⁴ Niisiis leidis kohus, et hageja oli

¹⁹⁸ Laffranque, J. Põhiseadus läbi inimõigustealase Euroopa kohtupraktika prisma. – *Juridica* 2021/1, lk 12.

¹⁹⁹ RKÜKo 3-1-3-13-03, p 31.

²⁰⁰ Mälksoo, L., PSK § 123/11, lk 860.

²⁰¹ Laffranque, J., lk 5.

²⁰² *Ibid.*; RKÜKo 5-18-5, p 50. Kuigi tegemist on spordiõigusega mitteseotud lahendiga, nähtub sellest selgelt Riigikohtu seisukoht lähtuda põhiseaduse tõlgendamisel ka konventsiooni kohaldamispraktikast.

²⁰³ TlnRnKm 2-13-48794, lk 3.

²⁰⁴ *Ibid.*, lk 4. Seejuures ei tulene kaasuse asjaoludest, et litsentsiavalduses oleks sisaldunud vaid viide vahekohtu kokkulepet sisaldavale spordireeglitele.

vabatahtlikult loobunud õigusest pöörduda kohtusse ning litsentsiavalduses sisalduv vahekohtu kokkulepe oli kehtiv. Siingi tuleks tähele panna, et tegemist on lahendiga, mis on tehtud enne Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust, s.o 2014. aastal. Lisaks polnud hageja esitanud argumenti, et vahekohtu kokkulepe ei sõlmitud vabatahtlikult.

Eelnevast nähtub, et Eesti kohtupraktikas ega õiguskirjanduses pole Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukoht Mutu ja Pechsteini kaasuses täpsemat käsitlust leidnud ning kohustuslike vahekohtu kokkulepete lubatavusele hinnangut antud. Küll aga on Riigikohtu nõunik hiljuti kommenteerinud: „Oluline on, et kõigil juhtudel, kus sportlane on sõlminud spordialaliiduga erinevate omavaheliste vaidluste lahendamiseks vahekohtukokkuleppe, mis võib sisalduda nt litsentsilepingus, mille sõlmimine on mitmete spordialade võistlustel osalemiseks kohustuslik, jäävad kohtu ukseid sportlase ees piltlikult suletuks.“²⁰⁵ Autori hinnangul nähtub sellest kalduvus pigem jaatada kohustuslike vahekohtu kokkulepete kasutamist Eestis. See on ka mõistlik, kuivõrd spordivaidluste suunamine vahekohtutesse nende spetsiifilise olemuse tõttu aitab kaasa nende kiirele lahendamisele. Lisaks on spordivahekohtud spordivaidlustele spetsialiseerunud, mis on ka sportlastele endile vahekohtumenetluse positiivseks küljeks. Sportlaste kaitse seejuures on tagatud seeläbi, et spordivahekohus, mille kasuks on otsustatud, peab olema Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohta arvestades siiski iseseisev ja erapooletu.

²⁰⁵ Peeter Tarvis: kas Riigikohus ulatas sportlastele abikäe? Riigikohus. Arvutivõrgus: <https://www.riigikohus.ee/et/kas-riigikohus-ulatas-sportlastele-abikae> (27.04.2024).

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kas sportlastega kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine on lubatav. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete all mõeldakse seda, kui sportlase võistlusel osalemise või spordiklubiga lepingu sõlmimise võimalus seatakse sõltuvusse sellest, kas sportlane sõlmib spordiorganisatsiooniga vahekohtu kokkuleppe. Töö teine eesmärk oli saada vastus küsimusele, mis tingimustel saab sportlast käsitada tarbijana ja sõlmida temaga vahekohtu kokkulepet. Vahekohtu kokkulepete sõlmimise reeglid on TsMS § 718¹ järgi erinevad sõltuvalt sellest, kas sportlase tegevuse puhul on tegemist majandus- või kutsetegevusega. Seega võib sportlase liigitamine tarbijaks või ettevõtjaks mõjutada seda, kas kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine on lubatud või mitte.

Magistritöö esimeses peatükis analüüsiti sportlase käsitamist tarbijana. Töö autor analüüsis kõigepealt sporditegevuse sotsiaalset ja majanduslikku külge, kuivõrd sportlase tarbijaks liigitamine sõltub ka sellest, mis viisil ja eesmärkidel ta spordiga tegeleb. Sporti saab iseloomustada kui sotsiaalset, kultuurset, majanduslikku, meelelahutuslikku ja elukutselist tegevust. Samuti analüüsiti sportlaste staatust töötajadena, sest praktikas toimub vahekohtu kokkulepete sõlmimine ka töötajatest sportlaste ning tööandjatest spordiorganisatsioonide vahel. Töötajatest sportlastega vahekohtu kokkulepete sõlmimisele võivad sarnaselt tarbijatele kohalduda täiendavad nõuded. Lisaks tööandjaga sõlmivad töötajatest sportlased vahekohtu kokkuleppeid spordivõistluste korraldajatega. Autor toob välja, et sportlane ei sõlmi sellisel juhul vahekohtu kokkulepet mitte spordiklubi kui oma tööandja, vaid enda nimel. Vahekohtumenetlusega ja võistlusele kohalduva reeglistikuga nõustumisega seotud tagajärjed tekivad sportlasele endale.

Järgmisena analüüsiti põhjalikumalt käsitlust, mille järgi sportlased on tarbijad. Töö autor keskendus siinkohal suuresti Tallinna Ringkonnakohtu otsusele tsiviilasjas nr 2-20-12037, kus tarbija mõistet sisustati MSÜS § 3 lg 1 kaudu. Ringkonnakohtu seisukoht oli, et kui sportlase tegevus ei vasta mainitud sätte mõttes majandustegevuse tunnustele ehk tegevus pole iseseisev, tulu teenimise eesmärgiga ning püsiv, on sportlase puhul tegemist tarbijaga. Autor leidis, et selline käsitlus ei saa olla õiguslikult korrektne, kuivõrd MSÜS on majandushaldusõigusesse kuuluv seadus, mis reguleerib suhteid ettevõtete ning riigi vahel. VÕS seevastu on majanduseraõigusesse kuuluv seadus, mille VÕS § 1 lg-s 5 sätestatud tarbija mõiste on autonoomne Euroopa Liidu õiguse termin. Analüüsi tulemusena leiti, et VÕS § 1 lg 5 mõttes tarbija mõiste sisustamisel ei tuleks lähtuda MSÜS-is sätestatust. MSÜS-i puhul on tegemist

majandushaldusõigusesse kuuluva seadusega, mille eesmärgiks on reguleerida õigussuhteid, mille poolteks on ettevõtja ja riik. Tarbijate ning ettevõtjate vahelised suhted jäävad seaduse kohaldamisalast välja ning kuuluvad majanduseraõiguse valdkonna reeglistike alla. Autori hinnangul ei saa automaatselt eeldada, et majandushaldusõigusesse kuuluvat definitsiooni saaks vabalt kasutada eraõigusesse kuuluva mõiste sisustamiseks.

Järgnevalt analüüsiti sportlaste iseseisvust. Sportlase puhul, kes on sõlminud oma klubiga lepingu, on iseseisvus mõnevõrra väiksem, kuna sportlane peab järgima klubi reegleid, käskke ning täitma lepingust tulenevaid kohustusi. Seevastu on kaheldav, kas selline sõltuvus mõjutab sportlase iseseisvust VÕS § 1 lg 6 mõttes. Kui pidada sportlase majandustegevuseks võistlustel osalemist, siis selle raames on sportlane üpris iseseisev – sportlane määrab enda eesmärgid, millistel võistlustel ta osaleb ning otsustab sponsorlusega seonduvat. Kuigi võistlemine võib olla sportlase üks lepingulisi kohustusi klubi ees, tuleks töö autori hinnangul eristada võistlusel osalemist kui majandustegevust (olukorras, kus sportlase tegevus vastab majandus- ja kutsetegevuse tunnustele) ning töö- või muud lepingulist suhet sportlase ja klubi vahel. Leping klubiga võib olla pigem sportlase üks abivahenditest oma tegevuse korraldamiseks.

Viimaks analüüsiti töös kaupleja mõiste ehk ettevõtja sünonüümi kujunemist Euroopa Liidu tasandil, kuna tegemist on autonoomse mõistega. Töö autor jõudis järeldusele, et sportlase tarbijaks või ettevõtjaks liigitamisel on olulised eelkõige järgnevad aspektid: sportlase tegevuse iseseisvus, reeglipärasus, organiseeritus ning see, kas sporditegevuse eesmärk on teenida tulu. Tegemist pole ammendava loeteluga ning otsustamisel tuleb arvesse võtta kõiki kaasuse asjaolusid. Näiteks kui sportlane teenib oma tegevusega tulu auhinnarahade näol juhuslikult ning tulu teenimine pole omaette eesmärk, tuleks autori hinnangul pigem järeldada, et tegemist on tarbijaga. Seega on võimalik, et ühte spordiliitu kuuluvad sportlased liigitatakse erinevalt sõltuvalt nende tegevuse eesmärgist ning neile kohalduvad vahekohtu kokkulepete sõlmimise reeglid on erinevad. Siinkohal aga tunnistab autor, et sisuliselt viib ka Euroopa Liidu õiguse kaudu tarbija mõiste sisustamine samale tulemusele nagu MSÜS-i kaudu. Erinevus on aga selles, et kindlasti ei tohiks sportlase puhul mängida rolli asjaolu, kas võistlemiseks on kehtestatud teavitamis- või loakohustus, mis on MSÜS-i üks keskseid reguleerimisalasid.

Magistritöö teises peatükis analüüsiti esmalt seda, kuidas toimub tarbijatega vahekohtu kokkulepete sõlmimine Eesti õiguses. Kuivõrd Eesti õiguses on tarbijatega vahekohtu kokkulepete sõlmimise reeglistik suhteliselt selge, on ka sportlastest tarbijatega, näiteks hobisportlastega olukord lihtne. Nimelt kohaldub TsMS § 718¹, mis sätestab erinevad

tingimused tarbijatega vahekohtu kokkulepete sõlmimisel. Selle sätte kohaldamist sportlaste suhtes on kinnitanud ka kohtupraktika. Samuti võib tarbijatest sportlastega kohustuslikke vahekohtu kokkuleppeid pidada tühiseks. Kohustuslikud vahekohtu kokkulepped on käsitatavad tüüptingimustena VÕS § 35 lg 1 mõttes, kuna need on eelnevalt läbi rääkimata. Kuivõrd kohustuslikud vahekohtu kokkulepped välistavad sportlasel võimaluse pöörduda siseriiklikku kohtusse, on sellised kokkulepped VÕS § 42 lg 3 p 10 järgi tühine.

Järgnevalt analüüsis töö autor, kas seevastu ettevõtjatest sportlastega kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine võiks olla lubatav. Töö autor analüüsis, et kuigi rahvusvaheliselt on levinud praktika, mille kohaselt vahekohtu kokkulepe sisaldub vaid viitena spordireeglitele, pole see Eesti õigus kohaselt lubatud. Riigikohtu seisukoha kohaselt ei saa vahekohtu kokkulepet sõlmida selliselt, et sportlasega sõlmitaval lepingul või võistluse registreerimisvormil on vaid viide vahekohtu kokkulepet sisaldavale rahvusvahelisele reeglistikule. Vastupidi, vahekohtu kokkulepe peab lepingus endas selgelt sisalduma nii, et sportlasel on võimalik sellega vahetult tutvuda.

Vahekohtu kokkulepete sõlmimine peab toimuma reeglina vabatahtlikult antud tahteavalduste alusel, kuid spordis ei ole sportlased vabad otsustama, kas sõlmida spordiorganisatsiooniga vahekohtu kokkulepe või mitte. Sportlasel on iseenesest võimalus valida, kas nõustuda vahekohtu klausliga, kuid selline valik on kõigest illusoorne. Kohustuslike vahekohtu kokkulepete puhul on eelkõige problemaatiline asjaolu, et sportlased on tihtipeale nõrgemas positsioonis kui spordiorganisatsioonid, kellega vahekohtu kokkulepe sõlmitakse. Kuigi võiks eeldada, et mainekal tippportlasel on võimalik mõjutada, mis tingimustel temaga leping sõlmitakse, on reaalsus teistsugune. Tegelikuses sportlastel sellist mõjuvõimu pole. Samuti on sporditegevuses oluline n-ö sotsiaalne aspekt, mis väljendub sportlase soovis täita võisteldes ja sporti tehes oma unistusi. Sporditegevuse sotsiaalne aspekt võib mõjutada seda, kas vahekohtu kokkuleppe sõlmimisel antud tahteavaldus on vabatahtlik. Analüüsi tulemusena jõudis töö autor järelduseni, et kohustuslikud vahekohtu kokkulepped ei ole tegelikuses vabatahtlikud ehk et sportlastel pole võimalust neid kokkuleppeid kuidagi mõjutada ega neid vältida, juhul kui nad soovivad professionaalsel tasemel võistlusspordiga tegeleda. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on kinnitanud, et tihtipeale sportlased ei sõlmi vahekohtu kokkuleppeid vabatahtlikult. Kuna sportlastel pole tegelikuses võimalik mõjutada vahekohtu kokkulepete lisamist lepingutesse, on kohustuslikud vahekohtu kokkulepped käsitatavad tüüptingimustena ka suhetes ettevõtjatest sportlastega. Sellised kokkulepped võivad olla tühised VÕS § 42 lg 3 p-st 10 ja §-st 44 tulenevalt, kui need on ebamõistlikult kahjustavad.

Euroopa Inimõiguste Kohus on selgitanud, et kuigi kohustuslikud vahekohtu kokkulepped pole vabatahtlikult sõlmitud, siis on need konventsiooni artikkel 6 lg 1 kohaselt kehtivad, kui vahekohus, mille kasuks on otsustatud, on erapooletu ja iseseisev seaduse alusel loodud vahekohus. Kuivõrd kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimisel puudub teise poole vabatahtlik nõusolek, peab kohustuslik vahekohtumenetlus tulenema seadusest. Praktikas on leitud, et kohustuslik vahekohtu kokkulepe võib tuleneda ka spordiorganisatsiooni koodeksist. Kuigi töö autori hinnangul on kaheldav, kas näiteks Pechsteini kaasuses saaks lugeda ISU reeglistikku seaduseks, on Euroopa Inimõiguste Kohus seda teinud. Kui kohustuslik vahekohtumenetlus tuleneb seadusest, tuleb hinnata, kas CAS menetluses on tagatud ka piisavad kaitsemeetmed erapooletu ning sõltumatu asja lahendamiseks. Kuigi CAS menetlus pole odav ning on kaheldud ka selle erapooletuses, siis on selle suureks plussiks asjaolu, et CAS-is on vahekohtunikud spordiõiguse alal eksperdid, kellel on parem teadmine selle valdkonna spetsiifikast, võrreldes siseriiklike kohtutega. Autor nõustub seisukohaga, et kohustuslik CAS menetlus tekitab ka sportlastes kindluse, et vaidlused lahendatakse alati kindlas kohas kindlate reeglite järgi ning oma ala spetsialistide poolt.

Töö autor leiab, et Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohta saab eeskujuks võtta ka Eesti õiguses. Kuigi PS § 15 lg 1 kohaselt peab kohtukaebeõigusest loobumine olema vabatahtlik, siis Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohta arvesse võttes võiks olla võimalik seda õigust piirata. Töö autor arvates võib ka Eesti õiguses leida, et kui vahekohus, mille kasuks on otsustatud, on iseseisev ja erapooletu, on kohustuslik vahekohtu kokkulepe kehtiv ja seaduspärane. Arvestades spordivahekohutute positiivset mõju, tuleks kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimist praktikas pigem lubada. Kuigi kohustuslike vahekohtu kokkulepete puhul peaks töö autori hinnangul olema tegemist tüüptingimustega VÕS § 35 lg 1 mõttes, ei ole need tingimata ebamõistlikult kahjustavad VÕS § 44 kohaselt. Kui sportlasega on sõlmitud kohustuslik vahekohtu kokkulepe, on võimalik tõendada, et vahekohus oli iseseisev, erapooletu ning sportlase õigusi vahekohtumenetluse käigus ei rikutud.

Magistritöös tehtud analüüsist nähtub, et kohustuslike vahekohtu kokkulepete sõlmimine on nii rahvusvahelisel kui ka Eesti õiguses lubatav. Kohustuslikku vahekohtu kokkulepet tuleb käsitada tüüptingimustena, mis on õigussuhetes tarbijatest sportlastega tühised, kuid ettevõtjatest sportlastega kehtivad, kui täidetud on tingimused, et vahekohus on erapooletu ja iseseisev. Samuti nähtub töös, et sportlase tarbijaks liigitamisel on oluline hinnata eelkõige tema iseseisvust, tegevuse organiseeritust ning tulu teenimise eesmärki.

VALIDITY OF COMPULSORY ARBITRATION AGREEMENTS WITH AN ATHLETE IN SPORTS LAW

Summary

In sports law, it is common practice to conclude compulsory arbitration agreements with athletes before they take part of the sports competition or upon concluding the (employment) agreement with the sports club. These arbitration agreements are considered compulsory because the athlete is not allowed to participate in the competition or join the club without signing the agreement. Thus, these arbitration agreements may also be called “mandatory” or “forced”. Such arbitration agreements foresee that the parties of the agreement are allowed to submit proceedings only to the sports arbitration, which at international level is usually CAS. In practice, compulsory arbitration agreements are found both in athletes’ licence applications and codes applicable to sports competitions. However, the use of compulsory arbitration agreements is questioned by the public and sometimes athletes themselves.

The fundamental principle in arbitration is that agreeing to arbitration shall be done voluntarily. If the athlete loses the opportunity to compete or do sports when they do not agree to the arbitration agreement, it is unlikely that such arbitration agreement is entered into voluntarily, making the validity of the arbitration agreement questionable. This issue has been addressed even by the European Court of Human Rights in the famous *Mutu and Pechstein vs. Switzerland* case.

The rules applicable to concluding compulsory arbitration agreements with athletes may depend on whether the athlete is considered a consumer in the meaning of § 1(5) of the Law of Obligations Act (LOA) or a trader in the meaning of § 1(6) of the LOA. A consumer is a natural person who concludes a transaction not related to independent economic or professional activities. A trader, on the other hand, concludes transactions that are related to independent economic or professional activities. In Estonian case law, it has been found that some athletes may be considered consumers. This approach affects the way arbitration agreements may be concluded with the athlete. If the athlete is considered a consumer, it is possible to conclude an arbitration agreement with them pursuant to § 718¹ of the Code of Civil Procedure, that is only after the dispute has arisen. Thus, in the light of compulsory arbitration agreements, it is necessary to assess whether an athlete is a consumer to further assess the validity of the compulsory arbitration agreement.

The aim of this master's thesis was to find out whether the practice of using compulsory arbitration agreements is lawful, pursuant to the international and Estonian law. The second aim of this thesis was to assess the concept of considering athletes consumers. Namely, when an athlete shall be considered a consumer and what are the requirements for such determination.

The master's thesis is divided into two chapters. In the first chapter, the author analyses the different sides of sports activities – sport as a hobby and sport as a money-making business. Then the author analyses the status of athletes as employees since concluding compulsory arbitration agreements is common in employment contracts with athletes as well. In case law, it has been found that to assess whether the athlete is a consumer, the activity of the athlete shall be assessed through § 3(1) of the General Part of the Economic Activities Code Act which regulates that economic activity is any permanent activity which is pursued independently to generate income and which is not prohibited pursuant to law. If the sports activity does not follow these prerequisites, the athlete must be considered a consumer. The author analyses whether interpreting the consumer term set out in § 1(5) of the LOA is possible through the General Part of the Economic Activities Code Act which is an act belonging to administrative law, meanwhile the LOA is a private law act. Lastly, the author lists the conditions that must be taken into account when assessing whether the athlete is a consumer. In the second chapter, the author analyses the lawfulness of concluding compulsory arbitration agreement, both with the athletes as consumers and athletes as traders.

The analysis in the first chapter revealed that for the athlete to be considered a consumer or trader, several aspects must be considered. These are mainly 1) independence of the athlete, 2) whether the sports activity takes place in an organised and consistent manner, 3) profitability of the activity, and 4) whether gaining profit is the athlete's goal in the first place. It must be kept in mind that this list is not exhaustive. The author found that on many occasions, the athlete's sporting takes place in an organised manner, whether it be on an amateur or professional level. However, what clearly differentiates an amateur athlete from a professional one is whether the athlete has the aim of gaining profit from their sports activity. Therefore, if the athlete earns income by getting prize money from different competitions irregularly, the predominant goal is not to gain revenue from competing and sporting activities and getting prize money is not a goal on its own, the athlete should be considered a consumer in the meaning of § 1(5) of the LOA. The assessment must be done on a case-by-case basis and the athlete's activity should be viewed as a whole. In addition, the author found that interpreting the term 'consumer' by using the General Part of the Economic Activities Code Act is not the correct

way. The term ‘consumer’ that is set out in § 1(5) of the LOA derives from EU law and is thus autonomous. Nevertheless, the author concluded that in practice, there is no real difference if the sporting activity is assessed by using § 3(1) of the General Part of the Economic Activities Code Act or LOA, since § 3(1) mentions the exact same prerequisites when assessing a person’s activity, that is independence, income, permanence and lawfulness.

In the second chapter, the author found that compulsory arbitration agreements are considered lawful, except in a case where the athlete is a consumer. In such case, it is possible to conclude an arbitration agreement pursuant to Estonian law only after the dispute has arisen. Therefore, concluding compulsory arbitration agreements is excluded by default, since such agreements are concluded mostly upon registration. At the same time, the author concluded that in Estonia, compulsory arbitration agreements are considered standard contractual clauses in the meaning of § 35(1) of the LOA. This regulation defines standard contractual clauses as clauses that are drafted in advance for use in standard contracts or which the parties have not negotiated individually for some other reason, and which the party supplying the terms uses regarding the other party who is therefore not able to influence the content of the clauses. In practice, athletes do not have the possibility to influence whether the arbitration agreement is mandatory to be concluded before the competition or not. Therefore, compulsory arbitration agreements are not negotiated between the parties. This applies both in cases where the athlete is a consumer or a trader, i.e. a professional. In contracts with consumers, such clauses are invalid pursuant to § 42(3)10) of the LOA if they deprive the other party of the opportunity to protect the party’s rights in court or unreasonably hinder such opportunity from being exercised. Compulsory arbitration agreements deprive athletes from access to the court, meaning that in case of athletes as consumers, compulsory arbitration agreements are invalid.

Where the athlete is to be considered a trader, lawfulness of concluding compulsory arbitration agreements is somewhat more arguable. In practice, professional athletes, like consumers, do not have the power to negotiate arbitration agreements that are signed before competing. As competing and sporting activities are essential source of income for professional athletes, they are dependent on competitions and agreeing to the arbitration agreement is not mostly voluntary. Additionally, as for international competitions such as Olympic Games and world championships, participating in such prestigious competitions is every athlete’s dream and ambition.

In international case law, the European Court of Human Rights has upheld the validity of compulsory arbitration agreements in the *Mutu and Pechstein vs. Switzerland* case. The Court has agreed that in sports law, athletes do not conclude arbitration agreements voluntarily due to their weaker position compared to sports organisations. However, the Court has explained that this does not automatically render the arbitration agreement invalid. Such agreements are valid pursuant to Art 6(1) of the European Convention on Human Rights (ECHR). Art 6(1) of the ECHR provides everyone the right to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. The Court has explained that compulsory arbitration agreements are in accordance with Art 6(1) of the ECHR if the court of arbitration chosen by the sports organisation is an independent and impartial tribunal established by law. Since sports arbitral tribunals are fast, inexpensive and specialised in sports law, the Court found that it is reasonable if disputes related to sports are solved in these tribunals. Recourse to single and specialised sports tribunal also contributes to the procedural uniformity and legal certainty. As for CAS specifically, the Court decided that it is independent and impartial, although it has been argued in the past whether CAS meets these requirements.

In Estonia, legal literature and case law has not addressed this decision. Nor have compulsory arbitration agreements as such found a more thorough assessment. In several cases, the courts have decided that there has been an invalid arbitration agreement, for example because 1) the athlete was considered a consumer and the sports organisation had not followed stricter rules arising from § 718 of the Code of Civil Procedure, 2) the arbitration agreement was included in the rules applicable to the competition, but not in the athlete's licence application, 3) the court found that arbitration proceedings had not actually taken place. The author found that although in international practice, providing a simple reference to the rules (that contain an arbitration clause) for example in the licence application is common in sports law, it is not allowed in practice in Estonian law. This means that the arbitration agreement must be included in the licence application itself. Regarding the question whether compulsory arbitration agreements are allowed in Estonian law, the author established that such agreements should be lawful. Although in the past the courts have emphasised, that agreeing to arbitration proceedings shall be voluntary, the courts should also take into account the decisions made by the European Court of Human Rights. The author finds that the Court's decision can be considered when interpreting Estonian law in the light of compulsory arbitration agreements. Lastly, courts in Estonia have not declined the usage of these agreements in practice. The author thus concludes that using compulsory arbitration agreements is lawful both on international and Estonian level, if the tribunal is independent and impartial.

KASUTATUD LÜHENDID

BGH	<i>Bundesgerichtshof</i>
CAS	Rahvusvaheline Spordivahekohtus, <i>Court of Arbitration for Sport</i>
EJL	Eesti Jalgpalli Liit
EIKo	Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus
EKo	Euroopa Kohtu otsus
EÜKo	Üldkohtu otsus
FIA	Rahvusvaheline autoliit, <i>Fédération Internationale de l'Automobile</i>
FIFA	Rahvusvaheline Jalgpalliföderatsioon, <i>Fédération Internationale de Football Association</i>
HMK	Harju Maakohus
ICAS	Rahvusvaheline Spordiarbitraaži Nõukogu, <i>International Council of Arbitration for Sport</i>
ISU	Rahvusvaheline Uisuliit, <i>International Skating Union</i>
MSÜS	Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus
PILA	<i>Federal Act on Private International Law</i>
PMK	Pärnu Maakohus
PS	Põhiseadus
RKo	Riigikohtu otsus
RKPJK	Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
RKTK	Riigikohtu tsiviilkolleegium
RKÜK	Riigikohtu üldkogu
SpS	Spordiseadus
TlnRnK	Tallinna Ringkonnakohtus
TLS	Töölepingu seadus
TsMS	Tsiviilkohtumenetluse seadustik
TsÜS	Tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS	Võlaõigusseadus
ÄS	Äriseadustik

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Andreff, W., Dutoya, J., Montel, J. A European model of sports financing: under threat? – *Revue Juridique et Economique du Sport* 2009/4. Arvutivõrgus: <https://www.playthegame.org/news/a-european-model-of-sports-financing-under-threat/> (14.01.2014).
2. Bitting, M. R. Mandatory, Binding Arbitration For Olympic Athletes: Is The Process Better Or Worse For "Job Security"? – *Florida State University Law Review* 1998/25, No 3.
3. Blackshaw, I. Arbitration: Olympic athlete consent to CAS arbitration. – *World Sports Law Report* 2009.
4. Cattaneo, A. The Application of EU Competition Law To Sport. Doktoritöö. Juhendaja Richard Parrish. Edge Hill University 2017.
5. Deepak, G. Compulsory consent in Sports Arbitration: Essential or Auxiliary. – *The National University of Advanced Legal Studies. Kluwer Arbitration Blog* 2016.
6. De Marco, N. Compelled Consent – Pechstein & the Dichotomy and Future of Sports Arbitration. – *Blackstone Chambers* 2016. Arvutivõrgus: https://www.blackstonechambers.com/documents/Pechstein_article_040716_2.pdf (01.03.2024).
7. Duval, A. The BGH's Pechstein Decision: A Surrealist Ruling. – *Asser International Sports Law Blog* 8. juuni 2016. Arvutivõrgus: <https://www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/the-bgh-s-pechstein-decision-a-surrealist-ruling> (27.03.2024).
8. Freeburn, L. Forced Arbitration and Regulatory Power in International Sport – Implications of the Judgment of the European Court of Human Rights in Pechstein and Mutu v. Switzerland. – *Marquette Sports Law Review* 2021/31, No 2.
9. Haas, U. Applicable law in football-related disputes – The relationship between the CAS Code, the FIFA Statutes and the agreement of the parties on the application of national law. *CAS Bulletin* 2015/2.
10. Haemmerle, C. L. Choice of law in the court of arbitration for sport: overview, critical analysis and potential improvements. – *The International Sports Law Journal*. Springer International Publishing 2013/13.

11. Kienapfel, P., Stein, A. The application of Articles 81 and 82 EC in the sport sector. – Competition Directorate-General of the European Commission. Competition Policy Newsletter 2007, No 3.
12. Kõve, V. jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2018.
13. Käärats, E., Treier, T., Suder, S. jt (koost). Töölepingu seadus. Selgitused töölepingu seaduse juurde. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2024. Arvutivõrgus: <https://mkm.ee/sites/default/files/documents/2024-03/T%C3%B6%C3%B6lepingu%20seaduse%20k%C3%A4siraamat%202024.pdf> (07.04.2024).
14. Laffranque, J. Põhiseadus läbi inimõigustealase Euroopa kohtupraktika prisma. – Juridica 2021/1.
15. Łukomski, J. Arbitration clauses in sport governing bodies' statutes: consent or constraint? Analysis from the perspective of Article 6(1) of the European Convention on Human Rights. Int Sports Law J. Springer 2013.
16. Madise, Ü. jt (koost). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: Iuridicum 2020.
17. Niedermaier, T. Arbitration Agreements between Parties of Unequal Bargaining Power – Balancing Exercises on Either Side of the Atlantic. – ZDAR: Zeitschrift für Deutsches und Amerikanisches Recht 2014/39, No 1.
18. Oliveras Maldonado, G. J. Lex sportiva. – Revista Juridica Universidad de Puerto Rico vol. 89, no. 3, 2020.
19. Pijetlovic, K. EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football. – ASSER International Sports Law Series. Haag, Holland – T.M.C. Asser Press 2015.
20. Reilly, L. Introduction to the Court of Arbitration for Sport (CAS) & the Role of National Courts in International Sports Disputes, An Symposium. – Journal of Dispute Resolution Vol 2012, Issue 1, Article 5.
21. Rigozzi, A., Besson, S., McAuliffe, W. International Sports Arbitration. – The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2016.
22. Rigozzi, A., Hasler, E., Quinn, B. The 2011, 2012 and 2013 revisions to the Code of Sports-related Arbitration. – Jusletter 3. juuni 2013. Arvutivõrgus: <https://lk-k.com/wp-content/uploads/RIGOZZI-HASLER-QUINN-The-2011-2012-2013-Revisions-of-the-CAS-Code-Jusletter-3-June-2013-Annex.pdf> (01.03.2024).
23. Rigozzi, A., Robert-Tissot, F. "Consent" in Sports Arbitration: Its Multiple Aspects. – Sports Arbitration as a Coach for Other Players. Jurisnet LLC 2015.

24. Ruggie, J. G. For The Game. For The World. – FIFA and Human Rights. Corporate Responsibility Initiative Report No. 68. Cambridge, MA: Harvard Kennedy School.
25. Schreuer, C. Consent to Arbitration through Legislation. International Law and Litigation. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG. 3. juuni 2019.
26. Shilbury, D. Competition: The Heart and Soul of Sport Management. – Journal of Sport Management 2012/2.
27. Shome, R., Kalyanpur, S. Mandatory Consent Issues Under International Arbitration: The Case Of Sports And Consumer Arbitration. – International Journal Of Legal Developments And Allied Issues 2018/4, No 4.
28. Siekmann, R. C. R. The Specificity of Sport: Sporting Exceptions in EU Law. – Zbornik Radova Pravnog Fakulteta u Splitu 2012/49, No 4.
29. Siekmann, R. C. R. What is Sports Law? *Lex Sportiva* and *Lex Ludica*: a Reassessment of Content and Terminology. – The International Sports Law Journal 2011/3–4.
30. Telk, L. Vahekohtumenetlus põhiseadusega garanteeritud menetluslike põhiõiguste vaatenurgast. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016.
31. Tennokese, A. L. Spordivõistlustel osalemisega seotud vaidluste lahendamine tsiviilkohtumenetluse korras. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2023.
32. Tšernjak, P. Rahvusvahelise spordivahekohtu otsuse tühistamine ja täitmisest keeldumine avaliku korra erandile tuginedes. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2021.
33. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2016.
34. Yan, W. Case Analysis on the CAS Ad Hoc Division Decisions for the 2022 Beijing Winter Olympics. – Laws 2023/2.

Kasutatud õigusaktid

35. 11. mai 2005. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004.
36. 21. mai 2013. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja

- direktiivi 2009/22/EÜ (tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise direktiiv). – ELT L 165, lk 63–79.
37. 25. oktoobri 2011. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ. – ELT L 304, lk 64–88.
38. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
39. Euroopa Jalgpalliliidu põhikiri (2021. aastal jõustunud versioon, inglise keeles). UEFA Statutes. Arvutivõrgus: <https://documents.uefa.com/v/u/OsXl2S7PUiUKy7gCop4Q5w> (01.04.2024).
40. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
41. ISU põhikiri ja üldised reeglid. ISU Constitution And General Regulations (2022. a juunis jõustunud versioon). Arvutivõrgus: <https://www.isu.org/inside-isu/rules-regulations/isu-statutes-constitution-regulations-technical/29326-constitution-general-regulations-2022/file> (02.03.2024).
42. Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.04.2021, 5.
43. Spordivahekohtumenetluse koodeks. Code of Sports-related Arbitration (01.02.2023 jõustunud versioon). Arvutivõrgus: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023_EN.pdf (01.03.2024).
44. Spordiseadus. – RT I, 28.02.2020, 3.
45. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 22.03.2024, 7.
46. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.07.2023, 98.
47. Töölepingu seadus. – RT I, 06.07.2023, 107.
48. Võlaõigusseadus. – RT I, 06.07.2023, 116.
49. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seadus. – RT I, 31.12.2013, 1.
50. Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

Kasutatud kohtupraktika

CAS vahekohtu otsused

51. CAS-i 01.02.2018 otsus *Ekaterina Smolentseva v. International Olympic Committee (IOC)* nr 2017/A/5472. Arvutivõrgus: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/5472.pdf> (01.04.2024).

52. CAS-i 14.06.2023 otsus *Edgars Gauračs v. Union des Associations Européennes de Football (UEFA)* nr 2022/A/8651. Arvutivõrgus: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/8651.pdf> (01.04.2024).
53. CAS-i 25.11.2009 otsus *Claudia Pechstein and Deutsche Eisschnellauf Gemeinschaft E.V. v. International Skating Union (ISU)* nr 2009/A/1912-1913. Arvutivõrgus: <https://www.isu.org/inside-isu/legal/disciplinary-decisions/2198-arbitral-award-cas/file> (17.03.2024).

Eesti kohtupraktika

54. HMKo 2-16-14898.
55. PMKo 2-21-17871.
56. RKPJKm 3-4-1-1-08.
57. RKTKm 2-22-14182.
58. RKTKm 3-2-1-150-14.
59. RKTKm 3-2-1-95-13.
60. RKTKo 2-20-12037.
61. RKTKo 3-2-1-1-07.
62. RKTKo 3-2-1-3-05.
63. RKTKo 3-2-1-39-11.
64. RKTKo 3-2-1-6-08.
65. RKTKo 3-2-1-8-06.
66. RKTKo 3-2-1-9-05.
67. RKÜKo 3-1-3-13-03.
68. RKÜKo 5-18-5.
69. TlnRnKm 2-13-48794.
70. TlnRnKm 2-13-53167.
71. TlnRnKm 2-16-14898.
72. TlnRnKm 2-20-14208.
73. TlnRnKo 2-20-12037.
74. TlnRnKo 2-21-17871.
75. TlnRnKo 3-16-389.

Euroopa Kohtu praktika

76. EKo C-105/17, *Komisia za zashtita na potrebitelite versus Evelina Kamenova*, ECLI:EU:C:2018:808.
77. EKo C-36/74, *B.N.O. Walrave, L.J.N. Koch versus Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie ja Federación Española Ciclismo*, ECLI:EU:C:1974:140.
78. EKo C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL versus Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA versus Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) versus Jean-Marc Bosman*, ECLI:EU:C:1995:463.
79. EKo C-59/12, *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts versus Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*, ECLI:EU:C:2013:634.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

80. EIKo 1643/06, *Suda vs. Czech Republic*.
81. EIKo 1742/05, *Eiffage S.A. and Others vs. Switzerland*.
82. EIKo 31737/96, *Suovaniemi and Others vs. Finland*.
83. EIKo 40575/10 ja 67474/10, *Mutu and Pechstein vs. Switzerland*.
84. EIKo 41069/12, *Tabbane vs. Switzerland*.

Euroopa Üldkohtu praktika

85. EÜKo T-93/18, *International Skating Union versus European Commission*, ECLI:EU:T:2020:610.

Saksa kohtupraktika

86. BGH, Urteil vom 07.06.2016 – KZR 6/15.

Šveitsi Föderaalkohtu praktika

87. Šveitsi Föderaalkohtu 07.02.2001 lahend nr 4P.230/2000, 7.2.2000, *Stanley Roberts v. FIBA*.
88. Šveitsi Föderaalkohtu 22.03.2007 lahend nr ATF 133 III 235, *Guillermo Cañas v. ATP Tour*.

Muud allikad

89. 13. detsembri 2021. aasta Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate resolutsioon Euroopa spordimudeli põhielementide kohta. – ELT C 501, lk 1–7.
90. CAS-i kohta käiv veebileht: <https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html> (29.04.2024).
91. CAS-i pressiteade Kamila Valieva kaasuses. Arvutivõrgus: <https://olympics.com/en/news/court-arbitration-sport-kamila-valieva-four-year-suspension-anti-doping-rule-violation> (03.03.2024).
92. Conditions of Participation for NOC Delegation Members Games of the XXXII Olympiad Tokyo 2020 in 2021. Kättesaadav: https://olympics.com/athlete365/app/uploads/2021/06/Tokyo-2020_NOC-Conditions-of-Participation-2021-version_ENGLISH.pdf (27.03.2024).
93. Eesti Jalgpalli Liidu Eesti 2024. a jalgpalli meistrivõistluste teise ja madalamate liigade juhend (04.12.2023). Arvutivõrgus: <https://www.jalgpall.ee/docs/2%20Eesti%202024.%20a%20meistriv%F5istluste%20Teise%20ja%20madalamate%20liigade%20juhend.pdf> (22.02.2024).
94. Eesti Jalgpalli Liidu jalgpalluri litsentsi avaldus. Arvutivõrgus: <https://www.jalgpall.ee/docs/Jalgpalluri%20litsentsi%20avaldus.pdf> (31.03.2024).
95. Eesti Jäähokiliit. Jäähokimängija litsentsi avaldus. Arvutivõrgus: [https://media.voog.com/0000/0044/1985/files/J%C3%84%C3%84HOKIM%C3%84NGIJAJA%20LITSENTSI%20AVALDUS_2023_2024%20\(2\).pdf](https://media.voog.com/0000/0044/1985/files/J%C3%84%C3%84HOKIM%C3%84NGIJAJA%20LITSENTSI%20AVALDUS_2023_2024%20(2).pdf) (22.02.2024).
96. Euroopa Komisjoni teatis. Suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL (tarbija õiguste kohta) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks, 2021/C 525/01.
97. FIA Rahvusvaheline Spordikoodeks (01.01.2024 jõustunud versioon). Arvutivõrgus: <https://uus.autosport.ee/wp-content/uploads/2023/11/FIA-rahvusvaheline-spordikoodeks-2024.pdf> (27.04.2024).
98. FIFA Regulations for the Status and Transfer of Players (2001). Arvutivõrgus: <https://digitalhub.fifa.com/m/32c1970589af6f92/original/maqzja40s2b90xdxik0k-pdf.pdf> (29.02.2024).
99. Klubi Tartu Maraton MTÜ ostu- ja müügingimused. Arvutivõrgus: <https://reg.tartumaraton.ee/et/ostu-ja-muugitingimused> (22.02.2024).
100. Lisa 1 võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seaduse eelnõu 505 SE seletuskirja juurde. Arvutivõrgus:

- <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db> (10.01.2024).
101. Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse 803 SE seletuskiri 23.08.2010. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ea272fce-517d-efd0-0274-b1b8247c5de5/Majandustegevuse%20seadustiku%20%C3%BCldosa%20seadus> (06.01.2024).
102. Peeter Tarvis: kas Riigikohus ulatas sportlastele abikäe? Riigikohus. Arvutivõrgus: <https://www.riigikohus.ee/et/kas-riigikohus-ulatas-sportlastele-abikae> (27.04.2024).
103. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts – Declarations adopted by the Conference – Declaration on sport. ELT C 340, 10/11/1997.
104. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse 505 SE seletuskiri. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db> (29.03.2024).